

Pohled studentů pomáhajících profesí na život dětí v dětském domově

Kateřina Herůdková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav zdravotnických věd
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Herůdková**
Osobní číslo: **H13791**
Studijní program: **B5350 Zdravotně sociální péče**
Studijní obor: **Zdravotně sociální pracovník**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Pohled studentů pomáhajících profesí na život dětí v dětském domově**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti péče o děti v dětských domovech.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního průzkumu prostřednictvím dotazníkového šetření.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků průzkumu, jejich shrnutí a návrh doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CANTWELL, Nigel (ed.). The challenges of out-of-home care. Early Childhood Matters: Children without parental care: Qualitative alternatives [online]. Netherlands: Bernard van Leer Foundation, 2005, (105): 4–14 [cit. 2015-12-04]. ISSN 1387-9553. Dostupné z: http://www.bernardvanleer.org/Children_without_parental_care_Qualitative_alternatives

KRAUSOVÁ, Lucie a Věra NOVOTNÁ. Sociálně-právní ochrana dětí. Praha: ASPI, 2006, 228 s. ISBN 80-7357-214-1.

LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. Psychická deprivace v dětství. Vyd. 4. Praha: Karolinum, 2011, 399 s. ISBN 978-80-246-1983-5.

NOVOTNÝ, Jan Sebastian. Zdroje resilience a problémy s přizpůsobením u dospívajících. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2015, 223 s. ISBN 978-80-7464-700-0.

SYCHROVÁ, Adriana a Martina HALÍŘOVÁ. Ústavní péče v resocializačním kontextu. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014, 179 s. ISBN 978-80-7395-756-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michaela Vaško

Ústav zdravotnických věd

Datum zadání bakalářské práce:

16. prosince 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

20. května 2016

Ve Zlíně dne 16. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Zlatica Dorková, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 29.2.16

Bab/Boa

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může se zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odprá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o životě dětí v dětských domovech. Teoretická část práce se zabývá základními oblastmi týkající se dětských domovů. Charakterizuje ústavní péči a její vývoj, popisuje fungování dětských domovů, popisuje vývoj dítěte v dětském domově a zabývá se odchodem dětí z dětského domova. Praktická část je věnována kvantitativnímu výzkumu, jehož cílem je zjistit jaký je pohled studentů pomáhajících profesí na život dětí v dětském domově, pomocí dotazníkového šetření.

Klíčová slova:

dětský domov - ústavní péče – dítě – výchova – náhradní rodinná péče

ABSTRACT

Bachelor thesis is a treatise on the lives of children in children's homes. Theoretical part deals with basic knowledge of children's homes. Characterizes institutional care and their progress, describes the functioning of children's homes, describes the evolution of a child in a children's homes and deals with the departure of children from the children's home. Practical part is devoted to quantitative research to view of helping profession students on the lives of children in children's home, by means of the survey.

Keywords:

children's home - institutional care - child - education - foster care

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Michaele Vaško, vedoucí mé bakalářské práce za odborné vedení a především také své rodině a přátelům za podporu během celého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 CHARAKTERISTIKA ÚSTAVNÍ PÉČE	13
1.1 ÚSTAVNÍ PÉČE PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE VE SVĚTĚ	14
1.2 ÚSTAVNÍ PÉČE PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE V ČESKÝCH ZEMÍCH	15
1.3 ÚSTAVNÍ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE V SOUČASNOSTI	16
1.3.1 Dětský domov	17
1.3.2 Dětský domov se školou	17
1.3.3 Statistika dětských domovů a dětských domovů se školou	18
1.4 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	19
1.4.1 Formy náhradní rodinné péče.....	19
2 FUNGOVÁNÍ DĚTSKÉHO DOMOVA	22
2.1 PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ DĚTSKÉHO DOMOVA.....	23
2.2 NÁPLŇ PRÁCE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA V DĚTSKÉM DOMOVĚ	24
2.3 NÁPLŇ PRÁCE VYCHOVATELE V DĚTSKÉM DOMOVĚ.....	24
2.4 VÝCHOVA DÍTĚTE.....	25
2.4.1 Liberální styl výchovy.....	26
2.4.2 Autoritativní styl výchovy.....	26
2.4.3 Demokratický styl výchovy	27
2.5 POSTUP PŘI ÚTĚKU DÍTĚTE Z DĚTSKÉHO DOMOVA	28
3 DÍTĚ V DĚTSKÉM DOMOVĚ	29
3.1 OSOBNOSTNÍ VÝVOJ DÍTĚTE	30
3.1.1 Základní psychické potřeby dítěte	31
3.2 VLIV PROSTŘEDÍ NA VÝVOJ DÍTĚTE	32
3.3 CHARAKTERISTIKY DĚTÍ UMÍSTĚNÝCH V DĚTSKÉM DOMOVĚ A JEJICH RODIN.....	33
3.4 OSOBNOSTNÍ VÝVOJ DÍTĚTE VYRŮSTAJÍCÍHO V DĚTSKÉM DOMOVĚ.....	34
3.5 PRÁVA A POVINNOSTI DĚTÍ VYRŮSTAJÍCÍCH V DĚTSKÉM DOMOVĚ	35
4 ODCHOD DÍTĚTE Z DĚTSKÉHO DOMOVA	37
4.1 PROBLÉMY DĚTÍ ODCHÁZEJÍCÍCH Z DĚTSKÉHO DOMOVA	37
4.2 NADACE TEREZY MAXOVÉ	38
4.2.1 Projekt New Job New Life	39
4.3 NADAČNÍ FOND MANŽELŮ LIVIE A VÁCLAVA KLAUSOVÝCH	39
4.3.1 Projekt Řidičské průkazy	39
4.4 DEJME DĚTEM ŠANCI O.P.S.	40
4.4.1 Projekt „Najdi si mě...“	40
4.4.2 Projekt „Pomoz mi do života...“	41
4.5 OBČANSKÉ SDRUŽENÍ POD KŘÍDLY	42
4.5.1 Projekt Domy na půli cesty	42
II PRAKTICKÁ ČÁST	44
5 METODOLOGICKÁ ČÁST VÝZKUMU	45

5.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	45
5.2	VÝZKUMNÉ CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	46
5.3	DRUH VÝZKUMU A VÝZKUMNÁ METODA.....	47
5.4	VÝZKUMNÝ VZOREK	48
5.5	REALIZACE VÝZKUMU.....	49
6	VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT	50
6.1	DEMOGRAFICKÉ OTÁZKY	50
6.2	OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE DO DĚTSKÉHO DOMOVA	51
6.3	OTÁZKY ZAMĚŘENÉ NA FUNGOVÁNÍ DĚTSKÉHO DOMOVA, JEHO REŽIM A ŘÁD	52
6.4	OTÁZKY ZAMĚŘENÉ NA ODCHOD DĚTÍ Z DĚTSKÉHO DOMOVA	65
6.5	OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE NÁVŠTĚVY DĚTSKÉHO DOMOVA	67
7	SHRnutí PRAKTICKÉ ČÁSTI – DISKUZE	70
	ZÁVĚR	73
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	75
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	78
	SEZNAM GRAFŮ	79
	SEZNAM TABULEK.....	80
	SEZNAM PŘÍLOH.....	81

ÚVOD

Hlavním tématem bakalářské práce jsou děti z dětských domovů, touto problematikou se zabývá ústavní péče. Pod daným pojmem rozumíme péči o děti, které z různých důvodů nežijí ve své biologické rodině. Práce poskytuje základní informace o dětských domovech, které jsou aktuálním sociálním problémem. Ústavní péče je významný prostředek, který pomáhá řešit nepříznivou životní situaci dětí, o které se jejich vlastní rodiče z různých důvodů nedokážou nebo nechtějí starat. V takových případech by měla mít přednost náhradní rodinná péče, avšak ne vždy je to možné. V České republice jsou v současné době v zařízeních ústavní péče tisíce dětí (viz. Tabulka 1 - Statistika dětí a mládeže v ústavní péči k roku 2014). Mezi tyto zařízení patří i dětské domovy. Do dětského domova se umísťují děti ve věku od tří do osmnácti let, popřípadě do šestadvaceti let, pokud dítě studuje. Děti jsou v dětských domovech rozděleny do rodinných skupin, které jsou tvořeny šesti až osmi dětmi. Je velmi pravděpodobné, že děti, které přicházejí do dětského domova, si sebou přinášejí negativní prožitky z minulosti a zároveň se dostávají do neznámého prostředí. Je proto velmi důležité, aby si dítě s vychovatelem získalo vzájemnou důvěru. Dětský domov rodinného typu se snaží vytvářet náhradu skutečného domova. Vychovatelé jsou pro děti především náhradními rodiči, a to ve všech situacích. Měli by dětem poskytovat pocit jistoty, bezpečí a stabilního zázemí.

Cílem bakalářské práce je zjistit jaký mají studenti pomáhajících profesí pohled na život dětí v dětském domově. Bakalářská práce se dělí na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole se budu zabývat charakteristikou ústavní péče, jejím vývojem ve světě a v českých zemích a také ústavní péčí v České republice v současnosti. V této kapitole stručně popisuji i náhradní rodinnou péči, která by měla předcházet umísťování dětí do ústavní péče. Ve druhé kapitole se budu zabývat fungováním dětského domova, jeho personálním obsazením a náplní práce sociálního pracovníka a vychovatele v dětském domově. Dále popíši výchovu a základní výchovné styly (autoritativní, liberální a demokratický). Třetí kapitola se bude zabývat dítětem v dětském domově, jeho osobnostním vývojem, vlivem prostředí na vývoj dítěte a také základními psychickými potřebami dítěte. Dále budou v práci zmíněny charakteristiky dětí umístěných v dětském domově, jejich osobnostní vývoj a také jejich práva a povinnosti. Čtvrtá kapitola se bude zaměřovat na odchod dítěte z dětského domova, klíčovými problémy dětí odcházejících z dětského domova a také projekty, které pomáhají těmto dětem. Praktická část bude vycházet z teoretických východisek. Problematiku budu

zkoumat pomocí kvantitativního výzkumu, formou dotazníkového šetření. Data budu přepisovat do elektronické podoby a vyhodnocovat pomocí programu Microsoft Office Excel. Takto získaná data budou přínosem pro zkoumaný subjekt a zainteresovanou veřejnost.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA ÚSTAVNÍ PÉČE

UNICEF definuje ústavní péči jako druh pobytové péče poskytované v jakékoli skupině, která není založena na rodinném základě, a to v zařízeních jak s velkým, tak s malým počtem dětí. (UNICEF, 2010, s. 11)

Ústavní péče bývá někdy také nazývána rezidenční nebo institucionální péče, jedná se o jakýkoliv typ nerodinného umístění dítěte na základě soudního rozhodnutí, popřípadě se může jednat o umístění dítěte mimo domov na základě žádosti rodičů, její charakteristika není blíže specifikována. Zahrnuje všechny typy zařízení od ústavních institucí rodinného typu přes skupinové domovy i klasické ústavy, které jsou u nás chápány jako školské zařízení ústavní výchovy pod resortem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Mezi klíčovou charakteristiku ústavní péče řadíme fakt, že se ústavní péče nerealizuje v rodině, prostředí může rodinu napodobovat pouze vnějšími znaky. Každá ústavní péče by měla zahrnovat složku pedagogickou a sociální. Pokud nejsou v ústavní péči zastoupeny obě složky, ztrácí to svůj smysl a jedná se pouze o dohled. Zdravotnické hledisko se pak vyskytuje pouze u specifických skupin dětí. Ústavní péče je v dnešní době považována za poslední možnost ochrany dítěte. Obecně se ústavní zařízení dělí podle věku dětí, podle jejich potřeb, problémů, handicapu, někdy i podle pohlaví. (Sychrová, 2014, s. 41-42)

Obvykle se jedná o zařízení, ve kterém žijí děti ve skupině se zaměstnanými pečovateli a dalšími odborníky například z oblasti pedagogiky, sociální práce, zdravotnictví či psychologie. Ústav, ať má jakoukoli podobu, je oddělen na dva světy. Prvním z nich je svět dětí, které ústav považují za domov, kde by měly nalézt bezpečí, odpočinek, osobní svobodu a také blízké vztahy. Druhým světem je svět personálu, pro který je ústav místem výkonu profese. Osob, které se po odpracování směny vrací domů, ke svým rodinám a blízkým. Toto je jeden z klíčových rozdílů mezi rodinou a ústavní výchovou. (Matějček, 1986, s. 43)

V České republice je ústavní péče pro děti poskytována v několika typech zařízení - dětské domovy pro děti do tří let, kojenecké ústavy a dětská centra; dětské domovy a dětské domovy se školou, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, domovy pro osoby se zdravotním postižením. Obecně je upozorňováno na nevhodnost ústavní péče především pro malé děti do věku tří let. I přesto je ústavní péče stále v mnoha státech preferovanou nebo významně zastoupenou formou náhradní rodinné péče. Česká republika se řadí

mezi státy s nejvyšší institucionalizací malých dětí. Dle Sychrové (2014, s. 44) „*Pobyt dítěte v instituci v jeho raných vývojových fázích má na dítě zásadní vliv. Dítě nemá k dispozici blízkou pečující osobu, tedy matku, kterou by mělo výhradně pro sebe, a která by zabezpečovala jeho základní potřeby. Pro dítě je enormně důležité jeho sycení emocionální skrze lásku. Mezi dítětem a matkou (nebo jinou primárně pečující osobou) se vytváří vazba. Bezpečné připoutání dítěte se stává podmínkou zdravého psychického vývoje dítěte, je pokládáno za fundamentální potřebu. V opačném případě dochází k deprivaci.*“ Výzkumy ukazují, že má ústavní prostředí negativní vliv na emocionální, kognitivní, motorický i sociální vývoj dítěte. Proto je toto prostředí obecně považováno za rizikové pro děti do tří let, popřípadě do pěti let věku. Základem péče o dítě by měla být rodina, její specifické prostředí a vazby, dostatečně dobrá rodina disponuje přirozenou atmosférou a prostředím vhodným pro výchovu dítěte. Jedním z nejčastěji využívaných typů náhradní rodinné péče je pěstounská péče. (Sychrová, 2014, s. 43-46)

1.1 Ústavní péče po druhé světové válce ve světě

Přestože byly ústavy pevnou součástí tehdejších opatření na ochranu dětí, začaly se stále více objevovat názory, upozorňující na negativní vliv institucionální péče na vývoj dítěte, a s tím spojené nároky na nutnost změn prostředí v ústavech. Nutnost změn gradovala především po druhé světové válce. Později začalo docházet k postupnému odklonu od umísťování dětí do velkých ústavů. Zejména proto, že děti ve velkých ústavech neměly možnost vytvořit si blízký vztah s pečovatelem, který o dítě primárně pečoval. Děti neměly možnost zažít pocit bezpečí, navázání důvěry s jiným člověkem a další potřeby, které lze poznat pouze v rodině. Většina z nich v ústavu strávila celé dětství až do dospělosti, což mělo značný vliv na jejich následný život. V dospělosti nebyli schopni začlenit se do společnosti, měli velké problémy při navazování vztahů, celkově měli problémy s partnerskými vztahy zejména v udržení vztahů, v péči o své děti, ve výchově, protože neměli příklad z dětství, neměli možnost vidět, jak funguje normální rodina. Osoby, které strávily dětství v ústavní péči, byly nestabilní, psychicky méně vyrovnané, vyskytovali se u nich poruchy chování, problémy s nepřizpůsobivým chováním a také zvýšená kriminalita. V rozvinutých zemích se rozšířil názor, že velké ústavy mají vliv na sociální vyloučení a stigmatizaci dětí. (Sychrová, 2014, s. 33)

V 60. a 70. letech se rozvíjela diskuze nad budoucí formou ústavní péče. Progresivní změny přicházely zejména ze Spojených států amerických a ze skandinávských zemí,

kteřé směřovaly zejména k deinstitucionalizaci a využívání co nejméně omezujícího prostředí. Dále se začaly rozšřřovat myšlenky o vytvoření podpurné komunitní péče, jejímž cílem je preventivní působení v rodině a jejím přirozeném prostředí a předcházením krizovým situacím a důsledkem toho k odebirání dětí z rodiny. Dalším tématem byla ekonomická situace a upozorňování na to, že je ústavní péče příliš drahá. V 80. a 90. letech se stále více uplatňovaly určité teorie a v praxi se začala využívat rodinná terapie a celkově podpora rodiny. Probíhající změny vyvrcholily přijetím Úmluvy o právech dítěte v roce 1989. V té době graduje snaha o vytváření lepšřřch podmínek pro děti a v případě nutnosti o umíst'ování v náhradních rodinách nebo v menšřřch individualizovaných zařřzeních. Zejména pěstounská péče nabývá na významu a je primární formou náhradní rodinné péče v západních zemích. (Sychrová, 2014, s. 34)

1.2 Ústavní péče po druhé světové válce v Českých zemích

U nás byla po roce 1948 situace naprosto odlišná a zejména vlivem socialistického přřřstupu a kolektivního způsobu výchovy se prosadilo přesvědčení, že je pro děti, které nemohou vyrůst v rodině nejlepší vyjmutí z rodinného prostředí a umístění do ústavu. Následkem toho docházelo k přetřřhání rodinných vazeb dítětem a rodinou. Od rodiny se pasivně očekávalo zlepšění situace, což nenastalo a celkově se s rodinou pracovalo velmi sporadicky. Někdy docházelo k separaci dětí od rodin pouze z politických důvodů a přesvědčení, že tito rodiče nebudou dítě vychovávat v souladu s komunistickým režimem. Dokonce se našli i rodiče, kteří své dítě dali do ústavu dobrovolně s přesvědčením, že dojde k „bezchybné a vzorné“ kolektivní výchově a oni budou mít čas k budování republiky. V 50. letech u nás existovala ještě druhá forma náhradní péče, kterou bylo osvojení. Pěstounská péče byla zrušena, na základě protichůdného přesvědčení oproti zahraničí. Děti se rozdělily do dvou skupin, jako děti vhodné k osvojení a děti nevhodné, které byly umíst'ovány do ústavů. Děti nevhodné k osvojení nesplňovaly především zdravotní kritéria, a proto neměly možnost dostat se do rodin. V 60. letech se začaly objevovat odborné aktivity, které podporují rozvoj náhradní rodinné péče, zejména pěstounské péče a upozorňují na deprivaci dítěte v nepodnětném prostředí ústavu. Pěstounská péče byla do legislativy navrácena až v roce 1973. Zásadní změny v ústavní péči se dostávají do popřředí až po roce 1989, kdy silí hlasy neziskových organizací, které hájí práva dětí, více se necháváme inspirovat zahraničím a zejména vlivem

Úmluvy o právech dětí se rodina považuje za základní a nejlepší prostředí pro vývoj ohroženého dítěte, důsledkem toho nastávají i legislativní změny. (Sychrová, 2014, s. 34-36)

V roce 2009 byla pozornost obrácena na deinstitucionalizaci ústavní péče, kdy tehdejší komisař pro zaměstnanost, sociální záležitosti a rovné příležitosti V. Špidla svolal Expertní skupinu pro přechod od ústavní péče k péči komunitní, skupinu tvořily organizace zastupující děti, rodiny, osoby se zdravotním postižením veřejné orgány a mezivládní organizace a mnohé další. V roce 2013 vešla v platnost novela zákona o sociálních službách 108/2006 Sb. Cílem deinstitucionalizace je humanizace a individualizace ústavní péče. (Lorenzová, 2014, s. 58-59)

1.3 Ústavní péče v České republice v současnosti

Vojtová (2006, s. 365 – 370) uvádí, že stát vykonává náhradní rodinnou péči institucionální formou, nicméně v tomto případě nemůže být splněna podmínka, aby děti žily v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Jedná se zejména o děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou, děti s poruchami chování. Mezi zařízení, která poskytují náhradní rodinnou péči institucionální formou, patří dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Nicméně, jak bylo již výše zmíněno, v posledních letech dochází k upřednostňování pěstounské péče před ústavní výchovou, což je jeden z pozitivních aspektů náhradní rodinné péče.

Dle Zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (č. 109/2002 Sb., § 2) se ústavní péče uskutečňuje v těchto zařízeních:

- diagnostický ústav,
- dětský domov,
- dětský domov se školou,
- výchovný ústav.

Vzhledem k zaměření bakalářské práce se budu věnovat pojmu dětský domov a dětský domov se školou.

1.3.1 Dětský domov

Dětský domov se snaží nahradit péčí, kterou by za jistých okolností měla poskytovat rodina, jedná se například o ubytování, stravování, ošacení, učební potřeby a pomůcky, zdravotní péči a kapesné. Základní jednotkou pro práci s dětmi je rodinná skupina. Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (č. 109/2002 Sb., § 12) definuje pojem dětský domov takto:

„(1) Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

(2) Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.

(3) Do dětského domova mohou být umísťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi.“ Doba pobytu v dětském domově se může prodloužit popřípadě i do 26 let věku dítěte, nicméně podmínkou je příprava na budoucí zaměstnání – studium.

1.3.2 Dětský domov se školou

Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů (č. 109/2002 Sb., § 13) definuje pojem dětský domov se školou jako školské zařízení pro děti od šesti let do ukončení povinné školní docházky, které nemohou být z nějakého důvodu zařazeny do běžného dětského domova. U těchto dětí jsou většinou diagnostikovány výchovné nebo psychické poruchy. Součástí dětského domova je i škola, kterou tyto děti navštěvují, čímž se redukuje riziko vzniku problémů. Jedná se zejména o děti s nařízenou ústavní výchovou, popřípadě o děti s ochranou výchovou a nezletilé matky. V současné době jsou i dětské domovy se školou rodinného typu, počet dětí v jedné rodinné skupině je minimálně pět a maximálně osm dětí. Nemůže-li se dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující závažné poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavře-li pracovněprávní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu.

1.3.3 Statistika dětských domovů a dětských domovů se školou

Tabulka 1 uvádí statistiku k roku 2014, která pojednává o počtu dětí v ústavní péči, dle bakalářské práce se zaměřuje na dětské domovy a dětské domovy se školou, je rozdělena podle území v České republice. Je zaměřena na několik kategorií a to na počet zařízení, počet dětí v ústavní péči celkem, z toho počet dívek, počet nezletilých matek, úplných sirotků, dětí nezletilých matek, počet cizinců a dětí na útěku. Celkový počet dětí v dětských domovech (k roku 2014) v České republice byl 4 314 dětí, z toho 2 002 dívek, což naznačuje, že počet chlapců a dívek v dětských domovech je vyrovnaný. Nicméně v dětských domovech se školou se jednalo o 679 dětí, z čehož bylo 158 dívek a z toho plyne, že je v dětských domovech se školou větší počet chlapců.

kraj/ zařízení	Počet zařízení	Lůžková kapacita	Počet ložnic	Počet dětí a mládeže											
				celkem	z toho								cizinci	dětí na útěku	
					dívký	z toho nezletilé matky	úplní sirotci	dětí nezletilých matek	umístění na základě						
									soudního rozhodnutí z výchovou	ústavní	ochrannou	dobrovolně prodloužené ho pobytu			
Česká republika	214	7 853	2 376	6 495	2 664	46	35	42	4 949	130	749	65	590	102	264
dětský domov	144	5 004	1 336	4 314	2 002	13	26	14	3 443	27	340	12	492	44	16
dětský domov se školou	29	1 039	298	679	158	0	0	0	562	17	91	0	9	7	52
výchovný ústav	28	1 307	540	1 081	309	27	4	24	823	85	87	0	74	20	153
diagnostický ústav	13	503	202	421	195	6	5	4	121	1	231	53	15	31	43
Praha	9	399	151	383	179	6	7	4	169	0	150	17	47	40	22
dětský domov	3	141	44	117	56	0	1	0	78	0	17	0	22	8	0
dětský domov se školou	1	30	8	24	12	0	0	0	23	0	1	0	0	0	1
výchovný ústav	1	42	20	40	0	0	1	0	21	0	8	0	11	1	4
diagnostický ústav	4	186	79	202	111	6	5	4	47	0	124	17	14	31	17
Střední čechy	25	904	298	701	265	2	1	2	576	4	64	0	57	15	15
dětský domov	18	608	176	508	239	2	1	2	410	0	51	0	47	14	4
dětský domov se školou	5	214	86	128	26	0	0	0	110	2	12	0	4	1	7
výchovný ústav	2	82	36	65	0	0	0	0	56	2	1	0	6	0	4
Jihozápad	24	985	301	784	310	3	1	5	605	5	93	16	65	13	41
dětský domov	16	622	156	541	246	3	1	5	426	0	54	0	61	5	1
dětský domov se školou	3	108	42	76	16	0	0	0	61	0	15	0	0	2	10
výchovný ústav	3	188	80	132	35	0	0	0	114	5	9	0	4	6	27
diagnostický ústav	2	67	23	35	13	0	0	0	4	0	15	16	0	0	3
Severozápad	33	1 397	332	1 242	483	1	7	1	1 007	55	89	0	91	14	42
dětský domov	22	985	186	920	429	1	6	1	752	27	63	0	78	8	3
dětský domov se školou	5	156	47	101	17	0	0	0	84	5	12	0	0	1	8
výchovný ústav	6	256	99	221	37	0	1	0	171	23	14	0	13	5	31
diagnostický ústav	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Severovýchod	34	1 204	349	907	350	1	2	1	693	10	93	20	91	3	27
dětský domov	21	693	168	562	270	1	2	1	434	0	28	12	88	2	2
dětský domov se školou	7	292	88	168	39	0	0	0	146	4	17	0	1	1	8
výchovný ústav	4	139	61	116	19	0	0	0	97	6	11	0	2	0	17
diagnostický ústav	2	80	32	61	22	0	0	0	16	0	37	8	0	0	0
Jihovýchod	34	1 077	318	948	484	27	7	24	728	11	110	5	82	13	42
dětský domov	22	612	160	548	246	0	7	0	448	0	50	0	50	6	0
dětský domov se školou	3	69	4	56	25	0	0	0	42	1	12	0	1	1	3
výchovný ústav	7	338	126	304	189	27	0	24	226	9	27	0	30	6	30
diagnostický ústav	2	58	28	40	24	0	0	0	12	1	21	5	1	0	9
Střední Morava	31	944	296	747	298	0	4	0	565	15	73	7	87	3	35
dětský domov	24	672	227	553	255	0	4	0	432	0	37	0	84	1	4
dětský domov se školou	3	120	0	87	23	0	0	0	62	5	20	0	0	0	13
výchovný ústav	3	128	58	90	14	0	0	0	69	10	8	0	3	2	18
diagnostický ústav	1	24	11	17	6	0	0	0	2	0	8	7	0	0	0
Moravskoslezsko	24	943	331	783	295	6	6	5	606	30	77	0	70	1	40
dětský domov	18	671	219	565	261	6	4	5	463	0	40	0	62	0	2
dětský domov se školou	2	50	23	39	0	0	0	0	34	0	2	0	3	1	2
výchovný ústav	2	134	60	113	15	0	2	0	69	30	9	0	5	0	22
diagnostický ústav	2	88	29	66	19	0	0	0	40	0	26	0	0	0	14

Tabulka 1 - Statistika dětí a mládeže v ústavní péči k roku 2014 – dle území

(Zdroj: Český statistický úřad, 2015)

1.4 Náhradní rodinná péče

V této kapitole se zabývám náhradní rodinnou péčí, která by měla předcházet péči ústavní. Pokud selžou všechny možnosti, pro umístění dítěte do náhradní rodinné péče, je dítě umístěno do péče ústavní.

Dle Úmluvy o právech dítěte (zákon č. 104/1991 Sb.) má dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí takovému dítěti v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči. Řešením může být buď náhradní rodinná péče, nebo ústavní péče. Náhradní rodinná péče má vždy přednost před péčí ústavní, protože v ústavní péči dochází k častému střídání pečujících osob, tudíž se dítě nemůže upnout na konkrétní osobu a nepocítuje pocit bezpečí a opory. Naopak například u pěstounské péče, která se v České republice v posledních letech rozšířila, má dítě konkrétní osobu, na kterou se může upnout a může jí důvěřovat.

Náhradní rodinná péče v České republice je upravena primárně zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a také zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, na základě, kterého došlo ke zrušení zákona č. 94/1963 Sb., o rodině a dále byl zrušen zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči. Od 1.1.2014 nastala účinnost zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku a zákonů na něj navazujících. Tato nová právní úprava prakticky celého civilního práva, přenesla rozhodovací pravomoc ve všech podstatných věcech týkajících se náhradní rodinné péče na soud. Se zrušením zákona o rodině, je celá komplexní úprava rodinného práva obsažena výlučně v občanském zákoníku. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, představuje ve vztahu k občanskému zákoníku normu speciální, která v některých aspektech doplňuje poněkud obecnou právní úpravu obsaženou v občanském zákoníku, zejména pak v oblasti pěstounství. (Vyskočil, 2014, s. 2-5)

1.4.1 Formy náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče je forma péče, při které je dítě vychováváno náhradními rodiči přímo v jejich rodinách. Účelem náhradní rodinné péče je poskytnout dětem přechodnou či dlouhodobou péči v době, kdy se ocitají bez rodinného zázemí. Na další straně je souhrn jednotlivých forem náhradní rodinné péče.

a) Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče

Vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, jestliže tato osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte do osobní péče souhlasí. Při výběru vhodné osoby dá soud zpravidla přednost příbuznému dítěte, ale může to být i někdo jiný, kdo je dítěti blízký, k němuž má dítě vytvořený citový vztah. Dítě zůstává v původní rodině nebo u známých osob. Pečujícími osobám je vždy rozhodnutím soudu vymezen rozsah práv a povinností k dítěti. Není-li soudem rozhodnuto jinak, zůstává rodičům dítěte zachována rodičovská zodpovědnost a rodiče jsou nadále zákonnými zástupci dítěte. Zemře-li jeden z manželů, zůstává dítě ve výchově druhého manžela. (Vyskočil, 2014, s. 9-10)

b) Pěstounská péče

Pěstounská péče se určuje v případech, kdy rodiče nejsou dlouhodobě schopni řádně pečovat o své dítě, vzniká na základě rozsudku soudu. Do pěstounské péče jsou umísťovány především děti, které nemohou být adoptovány, často děti starší či sourozenci. Děti mohou být svěřeny do péče jednotlivce, bezdětných párů nebo i do rodiny s vlastními dětmi. Pěstouni nemají vyživovací povinnost a nejsou zákonnými zástupci dítěte, rozhodují pouze o jeho běžných záležitostech, mezi dítětem a pěstounem nevznikají právní vztahy jako mezi rodiči a dětmi. Rodičovskou odpovědnost za dítě mohou mít stále biologičtí rodiče. Pěstouni jsou oprávněni dítě vychovávat a pečovat o něj. Biologičtí rodiče mají právo na informace o svém dítěti, znají jméno, adresu pěstounů, mohou požádat soud o stanovení styku se svým dítětem. Pěstounská péče trvá do 18 let věku dítěte. Může být zrušena na návrh pěstouna či orgánu sociálně-právně ochrany dětí, s pěstounskou rodinou je v pravidelném kontaktu sociální pracovník. Pěstouni pobírají finanční příspěvky. (Nožířová, 2012, s. 15-17)

c) Pěstounská péče na přechodnou dobu

Účelem pěstounské péče na přechodnou dobu je zejména poskytnout biologickým rodičům čas, aby si mohli upravit své poměry tak, aby byli znovu schopni převzít dítě do své péče, nebo se pro dítě našla jiná vhodná stabilní rodina. Jedná se tedy především o institut krizový a pouze přechodný. Z tohoto důvodu je věnován ještě větší důraz na výběr vhodných pěstounů. Soud může na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám zařazeným v evidenci vedené krajským úřadem. Osoby vedené v evidenci musí být připraveny přijmout v případě

potřeby dítě do pěstounské péče, za což jim náleží pravidelná měsíční odměna pěstouna. Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle jeden rok. To neplatí v případě, že jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří byli do této péče svěřeni později, ne však na dobu delší, než po kterou má trvat pěstounská péče u sourozence, jenž byl do pěstounské péče na přechodnou dobu konkrétnímu pěstounovi svěřen jako poslední. (Nožířová, 2012, s. 19-22)

d) Osvojení (adopce)

O osvojení rozhoduje soud, před rozhodnutím soudu o osvojení musí být dítě po dobu nejméně šesti měsíců v péči budoucího osvojitele, a to na jeho náklady. Při osvojení přijímají manželé či jednotlivci dítě za vlastní a získávají plnou rodičovskou zodpovědnost, dítě získává příjmení nových rodičů. Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl, zpravidla ne menší než šestnáct let. Osvojitelé jsou povinni informovat osvojence o skutečnosti osvojení, jakmile se to bude jevit vhodné, nejpozději však do zahájení školní docházky. Veškerá práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou osvojením zanikají. (Vyskočil, 2014, s. 12-13)

e) Poručenství

Poručenství je druh zákonného zastoupení. Není-li žádný z rodičů, který by mohl v plném rozsahu vykonávat rodičovskou odpovědnost (rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, byla jim pozastavena atd.), ustanoví soud dítěti poručníka, který bude nezletilého vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek místo jeho rodičů. Poručník je zákonným zástupcem dítěte. Ustanovený poručník může, ale nemusí o dítě osobně pečovat. Poručník má v případě osobní péče nárok na peněžité příspěvky obdobné jako pěstoun. Na řádný výkon funkce poručníka pravidelně dohlíží soud. (Vyskočil, 2014, s. 13)

2 FUNGOVÁNÍ DĚTSKÉHO DOMOVA

Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti, především ve věku od 3 do 18 let, popřípadě do 26 let, pokud dítě studuje. Cílem je poskytovat dětem náhradní výchovnou péči v zájmu jejich zdravého vývoje, řádnou výchovu a vzdělávání a v neposlední řadě utvářet podmínky podporující sebedůvěru dítěte, dále rozvíjet citovou stránku jeho osobnosti a umožňovat mu aktivní účast ve společnosti. Dětský domov se snaží nahradit péči, kterou by za jistých okolností měla poskytovat rodina, jedná se tedy například o stravování, ubytování, ošacení, učební potřeby a pomůcky, zdravotní péči, kapesné. Základní organizační jednotkou pro práci s dětmi je rodinná skupina.

Dle vyhlášky (č. 438/2006 Sb., § 2), kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních je pro provoz rodinné skupiny nutné, aby zřizovatel zařízení zajistil řádné prostorové podmínky, kterými jsou ložnice dětí, obývací pokoj, pokoj vychovatelů, kuchyňka a sociální zařízení. Co se týče vnitřního vybavení, kterým je zejména nábytek pro uložení prádla, oblečení a obuvi dětí, dále nábytek pro uložení osobních věcí, jako jsou například knihy, hračky. Nezbytné je také další vybavení včetně sedací soupravy, psacích stolů a židlí, jídelního stolu. Potom je nutné, aby zřizovatel zajistil i materiální podmínky, jimiž jsou zejména prádlo, oblečení a obuv, běžné domácí elektrické přístroje, audiovizuální a výpočetní technika, vybavení pro sport, pro rekreační činnost, popřípadě pro cestování.

V rodinné skupině ředitel zařízení zajišťuje denní péči o děti způsobem obdobným jako v rodině, a to obvykle 3 pedagogickými pracovníky. Noční služba v zařízeních je zajišťována zpravidla pedagogickými pracovníky, kteří zodpovídají za bezpečnost dětí v nočních hodinách zpravidla od 21 do 8 hodin. Noční služba může dle potřeby zajišťovat taktéž pomoc dětem při hygieně a jejich sebeobsluze, zejména při oblékání, vypravování se, déle při péči o nemocné děti, při doprovodu dětí k lékaři apod. Konkrétní počet zaměstnanců, kteří zajišťují noční službu a jejich složení z hlediska pohlaví stanoví ředitel zařízení s přihlédnutím k provozním podmínkám zařízení a dané situaci. Rodinnou skupinu tvoří většinou 6 až 8 dětí různého věku a pohlaví. Sourozenci se ve většině případů zařazují do jedné rodinné skupiny. V jedné budově či více budovách v jednom areálu dětského domova lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin. (Česko, 2006)

V dětském domově je nepřetržitý celoroční provoz, může být krátce omezen nebo přerušen jen ze závažných důvodů na základě souhlasu ministerstva školství mládeže a tělovýchovy a to pouze za předpokladu, že je péče o děti řádně zajištěna. V rámci

přípravy na samostatný život dítěte může být v zařízení zřízena samostatná bytová jednotka pro ubytování jednotlivých dětí nebo nejvýše tříčlenné skupiny dětí, které se připravují na odchod ze zařízení. Do těchto bytových jednotek mohou být umístěny děti starší 16 let vybrány dle kritérií a za podmínek, které stanovuje vnitřní řád zařízení. Dítě starší 15 let může kromě přípravy na výkon povolání vykonávat též pracovní činnosti v pracovněprávním vztahu, které odpovídají jeho věku, zdravotnímu stavu a schopnostem. Pokud se jedná o výběr přípravy na budoucí povolání, ředitel zařízení respektuje názor dítěte, je-li to možné. V případech zásadních pro život dítěte, zejména souvisejících s lékařskými zákroky a hospitalizací ve zdravotnickém zařízení, popřípadě s přípravou na budoucí povolání, ředitel zařízení tuto situaci musí předem projednat se zákonnými zástupci, eventuálně také s jinými osobami, kterým bylo dítě svěřeno do péče rozhodnutím příslušného orgánu. Pokud se jedná o akutní lékařský zákrok nebo hospitalizaci, ředitel zařízení o něm bezodkladně písemně informuje výše zmíněné. (Česko, 2006)

2.1 Personální obsazení dětského domova

Mezi personální obsazení dětského domova řadíme pedagogické a nepedagogické pracovníky. Pedagogičtí pracovníci jsou ti, kteří vzdělávají a vychovávají děti v souladu s cíli výchovy a vzdělávání. Musí mít dostatečné vzdělání v souladu s legislativou a požadavky zařízení. Pedagogický pracovník musí splňovat mimo jiné předpoklad psychické způsobilosti, která se zjišťuje psychologickým vyšetřením. Nepedagogickým pracovníkem se rozumí zaměstnanec, který vykonává jinou činnost než činnost pedagogickou a splňuje kvalifikační předpoklady a požadavky stanovené pro výkon povolání stanovené zaměstnavatelem nebo legislativou. Práce v dětském domově obnáší obrovskou osobní zodpovědnost, časově se složitě ohraničuje, protože v čase tzv. nepřímé pedagogické činnosti vychovatelé vykonávají spoustu dalších úkolů – návštěvy odborných lékařů, třídní schůzky, pohovory s učiteli, zajišťování kroužků dětem, oblečení, vybavení bytu dětí, atd. V čase přímé pedagogické práce má vychovatel rodinu s osmi dětmi, což zahrnuje přípravu dětí do školy, realizaci her, úklid, nakupování, řešení problémů dětí, atd. Práce je to velmi obtížná a vyžaduje osobní statečnost a obětavost. (Stráská, 2006, s. 23)

2.2 Náplň práce sociálního pracovníka v dětském domově

Vykonává rutinní práce při vytváření, prohlubování a upevňování základních hygienických návyků, při péči o děti, spolupracuje na posilování sociálních sebeobslužných návyků, při péči o děti spolupracuje na posilování sociálních a společenských návyků.

1. Vede pravidelnou měsíční agendu zaslaných příspěvků na péči, přídavek na děti, případně soudem stanoveného výživného.
2. Podle zákona 109/2006 Sb. Ve znění platných předpisů, vypočítává správnou výši příspěvku na péči umístěných dětí, eviduje rozdíly v platbách a v měsíčním hlášení, informuje ředitele a ekonoma o aktuálním stavu přeplatků a pohledávek. Čtvrtletně informuje zákonné zástupce dětí o jejich nedoplatcích.
3. Dává podnět soudu k vymáhání nedoplatků na výživném a ošetřovném, shromažďuje podklady pro ředitele k podání trestného oznámení pro Policii ČR.
4. Vyřizuje PND na příslušných ÚP OSSP, kontroluje platby PND na účet DD.
5. Vyřizuje případné platby sirotčích důchodů u České správy sociálního zabezpečení.
6. Zařizuje pravidelnou roční agendu pro výplatu sociálních dávek (rozesílá potvrzení o studiu a potřebné formuláře)
7. Spolupracuje se sociálními pracovníky příslušných OSPOD.
8. V rámci prohlubování kvalifikace navštěvuje kurzy, semináře a školení.
(Dětský domov Strážnice, 2014)

2.3 Náplň práce vychovatele v dětském domově

Popis jednotlivých prací, které má pracovník vykonávat:

1. Komplexní výchovná vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti nebo na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně navrhování cílených opatření k optimalizaci procesu výchovy a vzdělávání v rámci školy, školského nebo jiného zařízení.
2. Koordinace protidrogové prevence v rámci příslušného zařízení.
3. Koordinace činnosti vychovatelů ve výchovných skupinách ve školách a školských zařízeních.
4. Výchovná a vzdělávací činnost v zařízení včetně hodnocení výsledků, metodická a poradenská činnost, vzdělávací a výchovná činnost na základě znalostí speciální pedagogiky.

5. Vyhodnocování výsledků speciálně pedagogických diagnostických vyšetření a navrhování dalších postupů a opatření.
6. Organizování činností v oblasti volného času včetně prevence sociálně-patologických jevů a prevence BOZ dětí.
7. Vykonávání služebních cest za účelem:
  - a. doprovod dítěte k lékaři,
  - b. doprovod dítěte při jeho přemístění z DD,
  - c. zajištění pedagogického dozoru při jednodenních i vícedenních výletech, ozdravných pobytech, soutěžích, apod.,
  - d. odvoz a návrat dítěte z nemocnic, léčeben, návštěvy dítěte dočasně umístěného mimo DD, apod.,
  - e. cesta do místa dalšího sebevzdělávání vychovatelů,
  - f. účast na třídních schůzkách dětí v místě jejich vzdělávání,
  - g. zajištění nutných nákupů pro DD.

Denní písemné zaznamenávání průběhu služby s uvedením důležitých událostí, psaní týdenních plánů práce, vedení pedagogických deníků jednotlivých dětí, vedení šatních listů dětí a výše čerpání kapesného dětí. (Dětský domov Strážnice, 2013)

2.4 Výchova dítěte

Existuje mnoho faktorů, které ovlivňují výchovu, a proto zde uvádím pět skupin, které mají na výchovu vliv:

- Vlastnosti a zkušenosti vychovávajících,
- vzájemné vztahy a interakce mezi vychovávajícími a vychovávanými,
- vlastnosti a zkušenosti vychovávaných dětí,
- události a změny v podmínkách v nejbližším prostředí dítěte,
- širší sociokulturní podmínky.

Výzkumy vedou ke zjištění, že negativní formy výchovy jsou charakteristické pro osoby s nezralou osobností, vysoce labilní, s nepřiměřeným sebehodnocením, vysoce agresivní nebo naopak pasivní, závislé a nesamostatné. Záleží také na temperamentu dospělého, kdy děti hodnotí záporně cholerickou osobu, která snadno vyvolává konflikty, naopak kladně hodnotí osobu s klidnějším temperamentem. Způsob výchovy tedy souvisí s rysy osobnosti rodičů, včetně temperamentu. Vzhledem k tomu, že je temperament závislý

na dědičnosti, tak z toho vyplývá, že způsob výchovy je do jisté míry závislý i na dědičnosti. Způsob výchovy je značně ovlivněn zkušenostmi, které si dospělý přináší ze svého dětství z výchovy v rodině a ve škole. Velmi často se stává, že lidé považují za správnou a samozřejmou takovou formu výchovy, které se mu dostalo v dětství. (Čáp, Mareš, 2007, s. 313-314).

2.4.1 Liberální styl výchovy

Pro liberální styl výchovy, někdy také nazýván slabé vedení je typické, že vychovatel děti řídí příliš málo nebo vůbec. Neklade na dítě žádné požadavky. Když vysloví požadavek, nekontroluje a nepožaduje od dítěte jeho plnění. V liberální výchově nejsou jasně stanovená pravidla a normy. Není jasné, kdo určuje pravidla, ty vznikají náhodně a nejsou důležité. Liberální vychovatelé nechávají dítě skoro bez kontroly, neutváří mnoho pravidel, ale pokud nějaké stanoví, nevyžadují po dětech jejich dodržování. Přijímají děti bez ohledu na jejich chování. Dávají dětem možnost výběru kdykoliv je to možné, i když je výběr pro ně často obtížný učinit. Přehlížejí dobré i špatné chování dětí, protože se neradi dostávají do konfliktu. Často si nevšímají chyb a prohřešků. Děti, vychovávané v liberální výchově si mohou připadat ztracené a nejisté. Vychovatel neposkytuje dítěti oporu, kterou v něm potřebují (Čáp, Mareš, 2007, s. 304-305).

Liberální styl výchovy má několik znaků:

- Vychovatel působí lhostejně, je také lhostejný k dětem, k jejich chování. Děti často vychovatele „unavují a obtěžují“,
- vychovatel má nízké požadavky na výkon a kázeň a následnou slabou kontrolu při jejich plnění,
- někdy se vychovatel chová nejistě, stěžuje si i na své problémy. (Čáp, Mareš, 2007, s. 325)

2.4.2 Autoritativní styl výchovy

Při autoritativním, autokratickém či dominantním vedení vychovatel často rozkazuje, hrozí a trestá, nerespektuje přání a potřeby dětí, nemá pro ně porozumění, omezuje děti svými zkušenostmi, úsudky a rozhodnutími a neposkytuje jim skoro žádnou samostatnost a iniciativu. Rodiče, kteří preferují autoritativní styl výchovy, s dítětem nediskutují, o tom proč by mělo být něco vykonáno. Rodiče se všímají spíš špatného chování a zlobení, a děti jsou za to trestány, děti jsou málo chváleny. (Čáp, Mareš, 2007, s. 304)

Autoritativní styl výchovy má několik znaků:

- zajímá se jen o výkony a kázeň, a ne o možnosti a podmínky pro děti,
- vyčítá, vyhrožuje, varuje a často trestá – vyvolává u vychovávaného napětí a strach,
- málo přihlíží k přáním a potřebám dětí, nebo je vůbec nezná, děti ho musí poslouchat,
- vychovatel stále rozkazuje a zakazuje, což vede k tomu, že mluví sám a nepustí druhé ke slovu, velmi často zesměšňuje a je ironický,
- požaduje, aby vše probíhalo podle jeho pokynů, nepřipouští jinou alternativu řešení, omezuje dětskou samostatnost a jejich iniciativu.

Dítě má strach z vychovatele, z jeho křiku a trestů. Převládá přehnaná kontrola dítěte, nucení k plnění povinností, bez ohledu na podmínky. Vychovatel rozhoduje za dítě bez ohledu na jeho názory, ignoruje dítě a udržuje ho v nesamostatnosti a nezralosti. (Čáp, Mareš, 2007, s. 323-325).

2.4.3 Demokratický styl výchovy

Mezi poslední ze základních stylů výchovy řadíme styl demokratický, neboli sociálně integrační vedení, kdy vychovatel poskytuje dětem přehled o činnostech a cílech skupiny. Podporuje v dětech iniciativu, působí spíše příkladem než častými tresty a zákazy. Důležitým prostředkem působení vychovatele na děti je předložení návrhů. Děti mají samy možnost vybrat si z několika řešení problémů. Má pro děti individuální pochopení. Upřednostňuje respektování dítěte jako samostatné bytosti s právem rozhodovat o sobě svobodně s ohledem na věk dítěte. Snaží se o dosažení přijatelného řešení konfliktů a dosažení společného rozhovoru. (Čáp, Mareš, 2007, s. 304-305)

Demokratický styl výchovy má několik znaků:

- Vychovatel je klidný, bez agresivních výbuchů a zároveň bez úzkosti a nervozity,
- snaží se dětem porozumět a pomoci, je ochotný s dětmi mluvit o všem,
- důvěřuje dětem a věří, že splní všechny své povinnosti, podporuje u dětí samostatnost a iniciativu
- klade přiměřené požadavky a následně je zvyšuje a kontroluje jejich průběh plnění laskavou formou, bez urážení a ponižování dětí,
- nepřikazuje a nezakazuje, místo příkazů umí položit vhodnou otázku, navrhnout a dát podnět k zamyšlení a účast na rozhodování. (Čáp, Mareš, 2007, s. 326)

2.5 Postup při útěku dítěte z dětského domova

V případě, že dojde k zadržení dítěte na útěku Policií ČR, ta neprodleně informuje zařízení, ze kterého dítě uteklo. Zařízení má za povinnost dítě od Policie ČR převzít. Pokud však nastane situace, že nelze zajistit osobní převzetí dítěte z oddělení Policie ČR, ať už důsledkem požití návykových látek, či z jiných důvodů, policie dítě obvykle přiveze do nejbližšího diagnostického ústavu na záchytné pracoviště. Policie ČR může dítě přivést i přímo do zařízení, ze kterého uteklo. V případě, že je dítě pod vlivem omamně psychotropní látky, je agresivní a ohrožuje sebe nebo okolí, potřebuje lékařskou pomoc, má dětský domov možnost požádat Policii ČR o spolupráci a dopravit dítě na detoxifikační oddělení nebo do protialkoholní záchytné stanice, popřípadě přivolat rychlou záchrannou službu s požadavkem hospitalizace dítěte. Poskytovatel zdravotních služeb je povinen vyhovět žádosti ředitele zařízení o vyšetření, zda dítě není pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky, a podle závěru lékaře poskytnout dítěti potřebné ošetření ve zdravotnickém zařízení po dobu nutnou k detoxikaci. (Pracovníci Oddělení institucionální výchovy MŠMT, 2014)

3 DÍTĚ V DĚTSKÉM DOMOVĚ

Pokud je výchova dítěte vážně ohrožena nebo narušena a jiná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže ze závažných důvodů rodiče nebo jiné osoby, které jsou zodpovědné za výchovu dítěte, ji nemohou nebo nechtějí zabezpečit, je orgánem sociálně-právní ochrany dětí podán návrh k nařízení ústavní výchovy. Soud může dítě svěřit také do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Klíčovým orgánem je soud, který je před nařízením ústavní péče povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí, nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Takové opatření má přednost před ústavní péčí. Pokud lze dítěti zajistit náhradní rodinnou péči, nebo pominou-li důvody pro nařízení ústavní péče, soud ji zruší. V opačném případě může soud naopak ústavní péči prodloužit ze závažných důvodů až na jeden rok po dosažení zletilosti. Pokud je dítě umístěno do ústavní péče, má soud povinnost nejméně jednou za šest měsíců přezkoumat, zda stále trvají důvody pro umístění do zařízení, nebo zda není možné dítěti zajistit náhradní rodinnou péči. Součástí přezkoumávání je kontrola zpráv od příslušného orgánu sociálně-právní ochrany, dále si soud opatří vyjádření dítěte, pokud je to možné s ohledem na věk a kognitivní stránku dítěte a v neposlední řadě vyzve rodiče, k vyjádření jejich stanoviska. Ústavní zařízení, jsou dělena dle věku dítěte, dle jeho fyzických a psychických schopností a podle důvodů, proč bylo o ústavní péči rozhodnuto. V ústavní péči jsou různé skupiny dětí, ať už se jedná o děti nízkého věku, starší děti, děti zdravé i nemocné, děti se kterými jsou rodiče v kontaktu nebo děti, o které rodiče nejeví zájem, děti z chudých i bohatých rodin, děti, které jsou v ústavu krátkou dobu nebo ty, které v ústavní péči pobývají dlouhodobě. (Krausová, 2006, s. 76-77)

Mezi důvody k umístění dítěte do ústavní péče patří:

- úmrtí obou rodičů nebo jednoho z nich,
- opuštění dítěte rodiči, obvykle krátce po narození,
- odebrání dítěte z důvodu ohrožení v rodinném prostředí – zanedbávání, týrání nebo zneužívání,
- dočasné nebo trvalé neschopnosti rodičů pečovat o dítě (např. z důvodu výkonu trestu odnětí svobody nebo nemoci),
- dobrovolné umístění dítěte na žádost rodičů (včetně respitní péče),
- zdravotní péče nebo jiné zdravotně-sociální služby pro děti,

- nezákonný vstup dítěte do země, bez doprovodu,
- vlastní iniciativa dítěte pro odchod z domova,
- odloučení od rodičů v případě válečných konfliktů a přírodních katastrof,
- delikvence dětí. (Cantwell, 2005, s. 6)

3.1 Osobnostní vývoj dítěte

Vzhledem k zaměření mojí bakalářské práce je nutné popsat osobnostní vývoj dítě od narození až po adolescenci, abychom lépe porozuměli chování dětí v určitých vývojových obdobích. Osobnost dítěte se utváří od narození, základním prvkem osobnosti je psychika. I přesto, že jsou jisté mezníky, které určují fyziologický vývoj, je vývoj zcela individuální proces. V prvních třech letech života jsou tvořeny základy osobnosti dítěte. **Batolecí období** zahrnuje druhý a třetí rok v této době si dítě začíná uvědomovat samo sebe, mluví v první osobě - JÁ, jedná se o období takzvaného „jáství“. Pokračuje všestranný rozvoj dítěte, rozvoj jemné motoriky, rozvoj tvořivosti, vývoj řeči, kdy dítě umí až 1000 slov a spojování do vět. Dítě dokáže vyjádřit své přání a začíná klást otázky, na základě rozvoje logického myšlení. Postupně se odpoutává od matky a navazuje vrstevnické vztahy, začíná proces socializace neboli zařazování dítěte do společnosti. Neboli proces, kdy se z biologického jedince stává jedinec sociální. Je budována aktivní interakce mezi dítětem a jeho okolím. (Vágnerová, 2005, s. 160-163)

Předškolní věk končí vstupem do školy, a u dítěte dochází k rozvoji pohybové koordinace a zručnosti, umí zhruba 3 000 až 4 000 slov. Vývoj vede dítě k samostatnosti a udržování pozornosti, má velmi bohatou představivost. Obvykle je období typické pro rychlý společenský vývoj a pocíťování ženské a mužské role. Dítě poprvé výrazněji překračuje rámec své rodiny a se svými vrstevníky dokáže realizovat hry, které jsou důležité pro vývoj. Dítě umí kreslit, převažuje konkrétně názorné a pojmové myšlení, formuje se svědomí. Společnost dítě modifikuje, utváří se vzájemná vazba. (Vágnerová, 2005, s. 226-229)

V období **mladšího školního věku** se objevují první známky pohlavního dospívání, postupuje rozvoj myšlení, za velkou změnu se považuje to, že má dítě určitou úroveň školní zralosti – biologická a psychosociální. Biologická zralost nesmí se začít moc brzy, ani moc pozdě, v 6–7 roce se dítě učí číst, psát a počítat. Psychosociální zralost zahrnuje rozumovou vyspělost, citovou, motivační a sociální zralost, sebeovládání, rozvíjení schopností, menší závislost na rodičích, pro další vývoj je nezbytná hra a učení.

Děti v období školního věku procházejí velkými psychickými i biologickými změnami. Prožívají období pubescence, jsou vzdorovitější. Jsou kritičtější vůči autoritám. Vlivem nerovnoměrného fyzického a psychického vývoje se mohou děti v tomto období projevat výbušně, ale i apaticky. Na kritiku své osobnosti reagují hrubostí, nebo snahou vytknuté nedostatky zamaskovat. V tomto období dochází k rozvoji rozumových, citových a volních vlastností. Rozvoj vlastností je ovlivněn individualitou jedince, genetikou, sociálním prostředím a především výchovou, která na něho působí. (Vágnerová, 2005, s. 236-243)

Pro **období adolescence**, které končí mezi dvacátým až dvaadvacátým rokem, je typické postupné osamostatňování, prohloubený vztah k vrstevníkům a rozvoj sexuality, v tomto období je důležitá volba povolání a profesní příprava. Pro toto období je typické nové pojetí vlastní identity. (Vágnerová, 2005, s. 403)

3.1.1 Základní psychické potřeby dítěte

Pokud vyrůstají děti v kolektivních výchovných zařízeních mimo vlastní rodinu, popřípadě i ve vlastních rodinách, které však svou funkci neplnily, trpí deprivací psychických potřeb, které musí být v náležitě míře a v pravý vývojový čas uspokojeny, aby se dítě mohlo vyvíjet ve zdravou osobnost:

- **Potřeba stimulace** – je nutný přívod podnětů, zejména co se týče množství, kvality a proměnlivosti, uspokojení této potřeby vede organismus k aktivitě.
- **Potřeba životní jistoty** – pokud dojde k uspokojení této potřeby, dochází ke zbavování úzkosti, dodávání pocitu bezpečí a umožňování cílevědomé aktivity. Je naplňována především v mezilidských citových vztazích.
- **Potřeba pozitivní identity** - vlastního já, znamená pozitivní přijetí sama sebe a své společenské hodnoty, patřičná sebeúcta i sebevědomí jsou podmínkou uspokojivého zařazení ve společnosti.
- **Potřeba smysluplného světa** - pokud se z jednotlivých podnětů stávají poznatky a zkušenosti, musí být v těchto podnětech nějaký řád a smysl. Uspokojení této potřeby umožňuje dítěti učit se, nabývat zkušenosti, přizpůsobit se životním podmínkám.
- **Potřeba otevřené budoucnosti, naděje a životní perspektivy** - umožňuje uspokojivé prožívání osobního běhu života, ztráta životní perspektivy vede k zoufalství. (Langmeier a Matějček, 1974, s. 278 - 282)

3.2 Vliv prostředí na vývoj dítěte

Vývoj dítě může značným způsobem ovlivnit prostředí, v němž vyrůstá. Působí na dítě prostřednictvím interakce, která může mít různých charakter, ať už jde o interakci s lidmi, symboly či neživými objekty. Pro pozitivní vývoj musí dítě projevit určitou aktivitu. Kvalita a množství získaných zkušeností jeho psychický vývoj vždy nějakým způsobem ovlivní. Zkušenost neboli učení může lidskou psychiku ovlivňovat různě pozitivně i negativně, může regulovat rozvoj poznávacích schopností a modifikovat způsob prožívání. (Vágnerová, 2005, s. 16)

Pro dítě je důležité, aby mělo rituály, které jsou prospěšné zejména proto, že posilují jeho autonomii, podporují ho v odpoutávání od rodičů (což je nezbytné během celého vývoje), umožňují mu radost z určitého výkonu, dále v něm rozvíjejí pozitivní postoj k práci a vytrvalosti, také mu usnadňují kontakt s vrstevníky a v neposlední řadě mu pomáhají řešit konflikty korektním způsobem. (Kaufmannová-Huberová, 1998, s. 44)

Vágnerová (2005, s. 16-20) charakterizuje jednotlivá prostředí, kterých je dítě součástí, zdůrazňuje výrazný vliv prostředí na dítě. **Fyzické prostředí** je důležité zejména svou mírou stability, předvídatelnosti, strukturovanosti. V tomto prostředí dítě lépe rozpozná, jaké zákonitosti zde platí. **Sociokulturní prostředí** je z hlediska psychického vývoje nejdůležitější, především sociokulturní faktory. Podněty tohoto druhu přispívají k rozvoji specifických lidských projevů, jako je například autoregulace vlastního chování, podle sociálních norem a schopnost verbální komunikace, tento proces je nazýván socializace. **Socializační činitele** můžeme rozdělit do několika skupin. První skupinou je společnost, neboli obecné sociokulturní vlivy, které působí na všechny členy určitého společenství. Na základě toho si všichni osvojí tentýž jazyk a přibližně stejné hodnoty i způsoby chování, které jsou vyžadovány a akceptovány. Dále jde o sociální vrstvu, k níž jedinec patří, která mu zprostředkovává a interpretuje obecné normy a zaujímá k nim určitý postoj. Každá sociální vrstva se může vyznačovat odlišnými hodnotami, normami a tím pádem i odlišným stylem života. Dalším sociálním činitelem je malá sociální skupina, která je definována přímým kontaktem všech svých členů. A člověk se do ní dostává různými způsoby, pokud se jedná o nevýběrovou skupinu, tak se do ní narodí, pokud se jedná o výběrovou skupinu, tak mluvíme o dětských partách, hudebních školách apod.

Rodina je nejvýznamnější sociální skupina, která zásadním způsobem ovlivňuje psychický vývoj dítěte. Ve vzájemné interakci jsou všichni členové, dochází také ke vzájemnému ovlivňování a přizpůsobování se, často nevědomě. Rodina by dítěti měla poskytovat sociokulturní zkušenosti. Zejména jde o základní zkušenosti, které ovlivní způsob, jakým bude dítě chápat různé informace a především to, jak na ně bude reagovat. Dítě si zde osvojuje určité vzorce chování a také schopnost interpretace různých sociálních signálů, naučí se jak projevovat či neprojevovat svoje pocity a názory. Rodina by měla sloužit jako citové zázemí, neboli zdroj jistoty a bezpečí. Má taky vysoký podíl na budování pocitu sebejistoty a sebedůvěry, na nichž závisí uplatnění schopností dítěte. Jeho výkon nezávisí jenom na kompetencích, ale i na způsobu jich využití. Rodina dítě ovlivňuje jak biologicky, tak sociálně, jeho vývoj je závislý na osobnosti a míře vzdělanosti rodičů, které jsou alespoň zčásti ovlivněny biologickými předpoklady. Rodiče, kteří dosáhli vyšší sociokulturní úrovně, bývají v tomto směru motivovanější a považují vzdělání důležité i pro svoje děti. Rodinné prostředí rozvíjí kompetence, které považuje za důležité a naopak nerozvíjí ty, které významné nejsou. **Vrstevnická skupina** může zprostředkovat další důležité zkušenosti vliv vrstevníků je zásadní již v dětství, dítě potřebuje být vrstevnickou skupinou přijato a pozitivně hodnoceno. Což do jisté míry ovlivňuje i dítě samo, tím jak dokáže spolupracovat a prosadit se. Vztahy s vrstevníky jsou velmi důležité v období dospívání, protože vytvářejí sociální síť, která může být zdrojem pomoci, poskytnutí zázemí a opory v těžkých chvílích. Pokud dojde k určité redukci, či narušení vrstevnické skupiny, může tato situace působit jako zátěžový, negativní faktor. (Vágnerová, 2005, s. 16-20)

3.3 Charakteristiky dětí umístěných v dětském domově a jejich rodin

Oběťmi nevhodného zacházení se s největší pravděpodobností stanou děti, které z různých důvodů zaostávají ve vývoji nebo ty, které se chovají v rozporu s očekáváním rodičů, jsou například neklidné, často pláčou, špatně se učí, jsou obtížně utěšitelné, apod. Dále se může jednat o děti s příznaky autismu, nechtěné děti, popřípadě děti trpící určitými psychickými poruchami. K sexuálnímu zneužívání děvčat dochází nejméně pětkrát častěji než chlapců. (Clark a Clark, 1989, s. 29)

Často dochází k tomu, že rodiče, kteří byli v dětství týraní či zneužívání, toto chování praktikují na svých dětech, protože mají nízkou frustrační toleranci. Většinou projevují svou agresivitu nejen na dítě, ale i na svého dospělého partnera.

Nejčastěji dochází ke špatnému zacházení s dětmi v mnohoproblémových rodinách, kde se kumulují důsledky různých osobních a sociálních znevýhodnění, jedná se například o nezaměstnanost, chudobu, závislost na návykových látkách, apod. Bohužel ani nejintenzivnější terapeutické programy pro tyto rodiny nedokážou příznivě ovlivnit výchovné prostředí ve všech případech. Rodiče, kteří nevhodně zacházejí se svými dětmi, nemají obvykle představu o důsledcích svého jednání, protože mají nedostatečnou míru soucitu s jejich dítětem, jsou většinou od dětí emočně i fyzicky odděleni. Popřípadě mohou rodiče vnímat chování svého dítěte jako obraz svých negativních vlastností. Důsledkem obranných mechanismů jako je projekce a popření je tedy nevhodné zacházení. Avšak všechny příčiny špatného zacházení se nemůžou stahovat pouze na to, že rodiče svým chováním kopírují nevhodné způsoby výchovy, kterým byli v dětství vystaveni. Stresory jako je nezaměstnanost, chudoba, společenská izolace, apod. mohou být činitelem, díky němuž se uvolní chování, které by za jiných okolností mohl mít rodič pod kontrolou. Následky nevhodného zacházení jsou ničivé a dlouhodobé. Opakované agresivní chování k dítěti vede ke vzniku posttraumatického stresového syndromu, kdy se zážitky z útoku dítěti vrací ve formě nočních můr a „flashbacků“. Tyto děti trpí nízkým sebevědomím, depresemi a úzkostmi, dále mají horší vztah k dospělým a svým vrstevníkům. Velmi často se u nich vyskytuje agresivita namířena na vlastní osobu. *„Aby dítě zážitek mohlo psychicky zpracovat, vytváří si rozštěpenou představu o rodiči: není schopno integrovat „dobrého rodiče“ a „zlého rodiče“, s kterým je konfrontováno v jedné osobě. Rozštěp týkající se rodičovské postavy dítě zvnitřňuje; samo o sobě paralelně soudí, že má hodnotu, resp. nemá žádnou hodnotu.“* (Matoušek, 2005, s. 29-31)

3.4 Osobnostní vývoj dítěte vyrůstajícího v dětském domově

Převážná většina dětí, které jsou umístěny do dětského domova, vyrůstaly v nepodnětném rodinném prostředí. U těchto jedinců dochází ke značnému fyzickému i psychickému zaostávání, jsou také sociálně nevyzrálé. Ve většině případů nemají zažité hygienické a stravovací návyky. Neznají časové uspořádání dne, protože nebyly z rodin zvyklé na určité rituály. Nízká úroveň psychického vývoje jde ruku v ruce s nedostatečnou školní zralostí, důsledkem čehož mají děti malou slovní zásobu, protože s nimi rodiče dostatečně nekomunikují, také se špatně a bez souvislostí vyjadřují.

Matějček (1999, s. 84 - 85), vytvořil typologii dětí, vyrůstajících v ústavní péči.

Rozdělil je do několika skupin:

- **Typ relativně dobře přizpůsobený** zahrnuje děti, které se v ústavu zdají být nenápadné, velmi dobře se přizpůsobují prostředí a ze sníženého množství podnětů, dokážou vylézt maximum. Jsou velmi vhodné k adopci i jiné formě náhradní rodinné péče.
- **Typ náhradního uspokojení**, je příznačný pro určitou skupinu dětí, u kterých nedochází k naplňování základních psychických potřeb, tak tuto deprivaci kompenzují nepřiměřeným kompenzováním jiných potřeb. Můžeme se u nich setkat například s přejídáním, přepjatou agresivitou, sadistickými tendencemi, či narcismem atd.
- **Typ sociálně hyperaktivní** je typický pro děti, které mají nedostatek citových podnětů a na tuto situaci reagují přepjatým zájmem o podněty vycházející od lidí. Zaměřují se především na kontakt s lidmi, vytvářejí si však málo příležitostí ke hře, k zacházení s materiálem a k práci, jejich hra je velmi jednotvárná, bez tvořivé fantazie, pracovní metody zůstávají na primitivní úrovni.
- **Typ sociální provokace** znamená, že dítě se při nenaplnění citových potřeb „násilně domáhá práva na lásku“ neustálými provokacemi dospělých. Chce mít osoby pouze pro sebe, druhé děti jsou pro něj konkurence, takže je vůči nim extrémně agresivní.
- **Typ útlumový** představuje děti, které na nepodnětné prostředí reagují snížením své vlastní aktivity, působí pasivně, až apaticky. U těchto dětí je nutné provést diagnostické vyšetření, jestli se nejedná o útlum důsledkem mentální retardace. (Koluchová, 1988, s. 85)

3.5 Práva a povinnosti dětí vyrůstajících v dětském domově

Pokud je dítě umístěno v dětském domově má vymezena určitá práva, ale také povinnosti, které je nezbytně nutné dodržovat, aby zařízení správně fungovalo.

Dítě s nařízenou ústavní výchovou má právo na zajištění plného zaopatření, na rozvíjení tělesných, duševních a citových schopností a sociálních dovedností a zejména na respektování lidské důstojnosti. Má také právo na to, aby bylo umístěno do stejného zařízení jako jeho sourozenci, pokud tomu nebrání závažné okolnosti ve vývoji a vztazích

sourozenců. Dalším právem je vytváření vhodných podmínek pro dosažení vzdělání a pro přípravu na povolání, které je ovlivněno jeho schopnostmi, nadáním a potřebami. U větších dětí je též možné obracet se s žádostmi, stížnostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky zařízení a požadovat, aby podání byla ze zařízení odeslána v následující pracovní den po jejich odevzdání pracovníkům zařízení, a to bez kontroly jejich obsahu, tyto dokumenty je povinno evidovat. Dítě má také právo na vyjádření svého názoru na zamýšlená a prováděná opatření, která se ho týkají, názorům dítěte musí být věnována patřičná pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Dalším právem je možnost požádat a uskutečnit osobní rozhovor s pověřeným zaměstnancem orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Dítě má také právo na to být hodnoceno a odměňováno a ke svému hodnocení se vyjadřovat, dále na udržování kontaktu s rodinou. Posledním právem je právo na podporu a pomoc po ukončení pobytu v zařízení v souladu s cílem reintegrace dítěte do rodiny a společnosti. (Česko, 2002)

Dítě s nařízenou ústavní výchovou má povinnost dodržovat stanovený řád, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců zařízení, ohleduplně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek a především by měl dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, ať už v zařízení či mimo něj. Mělo by udržovat pořádek a čistotu v osobních věcech. Dále je nutné dodržovat předpisy a pokyny k ochraně bezpečnosti a zdraví, se kterými bylo řádně seznámeno. Pokud se jedná o starší dítě má povinnost poskytnout na výzvu ředitele doklady o svých příjmech, dále musí předat na výzvu ředitele předměty ohrožující výchovu, zdraví a bezpečnost, při ukončení jeho pobytu v zařízení jsou tyto předměty dítěti nebo osobě odpovědné za výchovu vydány. Pokud má personál podezření na intoxikaci omamnými látkami je dítě povinno podrobit se na výzvu ředitele zařízení vyšetření, zda není ovlivněno alkoholem nebo jinou návykovou látkou. Pokud je pro vyšetření třeba odebrat krev, je dítě povinno strpět odběr krve, pokud to není spojeno s nebezpečím pro jeho zdraví. (Česko, 2002)

4 ODCHOD DÍTĚTE Z DĚTSKÉHO DOMOVA

Děti, které strávily velkou část života v dětském domově, vstupují do života s jinými zkušenostmi než děti vyrůstající v rodině. Umí se pohybovat v prostředí ústavní péče, která jim dává jasná pravidla a vstup do samostatného života je pro ně obvykle náročnou zkouškou. Navíc, z různých důvodů, má velká část těchto mladých lidí vzdělávací problémy. Chybí jim sociální, komunikační, praktické a ekonomické dovednosti. Nejen to je vede k tomu, že mají po opuštění dětského domova problém se samostatným životem a úspěšným nalezením zaměstnání. Většina dětí si při odchodu z dětského domova neumí poradit s organizačními věcmi běžnými pro většinu populace a nemá se na koho obrátit s radou o pomoc. Velké procento těchto dětí se vrací zpět do svých biologických rodin, které nebyly a nejsou schopny se o ně postarat. Následkem toho tyto děti v dospělosti selhávají v navazování tradičních partnerských vztahů a ve výchově svých vlastních dětí. Navíc, na tyto mladé lidi není trh práce připraven a zaměstnavatelé si často nevědí s jejich uplatněním rady. Většina dětských domovů je schopna s pomocí sponzorů zajistit dětem bezproblémový život po stránce hmotného zabezpečení. Děti v průběhu jejich pobytu v dětských domovech materiálně nestrádají, avšak neznají reálnou hodnotu peněz, což značně komplikuje jejich přechod z dětského domova do samostatného života. (Dejme dětem šanci, 2013)

4.1 Problémy dětí odcházejících z dětského domova

Mezi klíčové problémy spojené s odchodem dětí z dětského domova, kterými bychom se měli zabývat, můžeme řadit tyto oblasti:

Problematika zaměstnanosti

V současné době jsou zvýšené požadavky na vzdělání a kvalifikaci. Dítě je během tohoto dlouhého období částečně odpojeno od sféry ekonomiky a trhu práce. Až v momentě, kdy končí svou vzdělávací dráhu, je náhle konfrontováno realitou. Hodnota nekvalifikované práce je tak nízká, že je pro mnohé pohodlnější nepracovat a nechat se podporovat státem, popřípadě vydělávat si trestnou činností. Lidé patřící k etnické menšině (v Česku zejména Romové) mají obecně horší přístup ke vzdělávání a dobře honorované práci. A to především vzhledem k odlišné hodnotové orientaci. Mladí lidé, patřící k těmto skupinám si mohou vytvářet svoji subkulturu, která může být negativistická vůči většinové společnosti. (Matoušek, 2005, s. 268)

Problematika bydlení

Jeden z největších problémů dětí odcházejících z dětského domova je získání a udržení si vlastního bytu. Dítě, které odejde z dětského domova, dostává jednorázový finanční příspěvek 15 000Kč. Jako možnost získat ubytování se jeví pobyt v azylových domech, ubytovnách a zejména v Domech na půli cesty. S pobytem dětí v těchto zařízeních má však většina dětských domovů špatné zkušenosti, protože se velmi často se stává, že děti raději volí návrat do své původní, nefunkční rodiny. Tímto způsobem dochází k plýtvání státních finančních prostředků, ale zejména ke znehodnocení výchovné práce, která bývá velmi často dlouhodobá. (Matoušek, 2005, s. 272)

Protože je pro děti z dětského domova odchod a osamostatnění se velmi zátěžová a náročná životní situace, existuje několik nadací a projektů, které těmto dětem poskytují pomoc a podporu. V následující kapitole se věnuji několika nadacím a projektům, podporujících děti z dětského domova.

4.2 Nadace Terezy Maxové

Základním posláním Nadace Terezy Maxové dětem je všestranná podpora a pomoc znevýhodněným a opuštěným dětem s cílem umožnit jim zdravý a bezpečný život v rodinném prostředí. Činnost Nadace Terezy Maxové dětem je zaměřena na následující tři pilíře podpory, jimiž jsou:

- **prevence nežádoucího odebrání dítěte z rodinného prostředí**, prostřednictvím odborných neziskových organizací (terénní práce, asistenční a konzultační služby pro rodiny v krizi, nejrůznější terapie),
- **podpora náhradního rodičovství**, pokud selžou mechanismy prevence a dítě je odebráno z rodinného prostředí, usiluje se o zkrácení jeho pobytu v ústavní výchově (náhradní rodinná péče a profesionalizace pěstounské péče),
- **kompensace nedostatků ústavní výchovy** je oblast úzce spojená s podporou dětí vyrůstajících v kojeneckých ústavech a dětských domovech, v této oblasti je především podporováno vzdělání, všestranný rozvoj a snaha o zapojení se do samostatného života po opuštění dětského domova. (Nadace Terezy Maxové, 2015)

4.2.1 Projekt New Job New Life

New Job New Life je partnerský projekt Nadace Terezy Maxové dětem a platformy Byznys pro společnost, který pomáhá mladým lidem z dětských domovů získat pracovní zkušenosti a usnadňuje jim vstup do samostatného života. Projekt funguje již od roku 2012, jeho cílem je podpořit mladé lidi od 18 let, kteří opouštějí dětské domovy, při jejich vstupu na pracovní trh. Projekt by měl každoročně pomoci 150 mladým lidem znevýhodněným na trhu práce a pomoci jim se vstupem do další fáze jejich života. Projekt New Job New Life nabízí metodickou podporu pro zaměstnavatele i pro pracovníky ústavní péče. Zaměstnavatelé získají kompletní informace i supervizi pro zaměstnávání mladých lidí z dětských domovů od přijímacího pohovoru, přes samotný pracovní proces, až po případné krizové situace. V rámci projektu se rozvíjejí unikátní praktické nástroje, které propojují zájem mladých lidí opouštějících dětské domovy o pracovní příležitosti a zaměstnavatele, jako je například burza práce, orientační dny a tréninky. (New Job New Life, 2016)

4.3 Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových

Zakladateli fondu jsou Ing. Livia Klausová, CSc. a prof. Ing. Václav Klaus, CSc. Nadační fond byl zapsán do nadačního rejstříku vedeného Městským soudem v Praze dne 25. srpna 2003. Projekty nadačního fondu jsou zaměřeny především na podporu různých forem vzdělávání. Nadační fond chce pomáhat také jednotlivcům, kteří se ze zdravotního nebo sociálního hlediska ocitli v obtížné životní situaci. K rozvíjení činnosti fondu dochází zejména na základě podpory dárců z řad fyzických i právnických osob a obětavé práce jak zaměstnanců nadačního fondu, tak jeho dobrovolníků. (Nadační fond Klausových, 2016)

4.3.1 Projekt Řidičské průkazy

Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových realizuje projekt Řidičské průkazy. V dvanáctém ročníku projektu (2016) máme v rozpočtu vyhrazené příspěvky až pro 25 žadatelů. Projekt je určen studentům do 26 let, kteří pobírají přídavky na dítě, případně další dávky nebo žijí v dětském domově. Jedná se o poskytnutí příspěvku na úhradu výuky v autoškole pro získání řidičského průkazu opravňujícího k řízení motorového vozidla skupiny B. Vzhledem k tomu, že je o řidičské kurzy stále větší zájem, provádí se výběrová řízení, v nichž se hledají nejvhodnější kandidáty.

Každý účastník projektu si autoškolu dělá individuálně, přičemž příspěvek na řídičský kurz je jednotný, a to 5 000 Kč. Další náklady spojené s kurzem (závěrečné zkoušky, opravné zkoušky) si účastník hradí sám. Zájemce o projekt musí splňovat následující požadavky - je studentem a ke dni uzávěrky nedovršil 26 let věku, musí zaslat dokumenty potřebné k žádosti do projektu mezi které se řadí osobní motivační dopis žadatele, ve kterém uvádí důvod potřeby získání řídičského průkazu, dále strukturovaný životopis, doporučující dopis dospělé osoby, která žadatele zná (třídní učitel, sociální pracovník, atd.), dále je nutné zaslat kopii výměru přídatku na dítě, popř. dalších sociálních příplatků v případě dětí ze sociálně slabých rodin a také informace o autoškole, ve které by měl být kurz absolvován (cena kurzu, předpokládaný nástup/ukončení ŘP). Pokud je žadatel vybrán musí kurz absolvovat nejpozději do 31. prosince následujícího roku v autorizované autoškole v ČR a zakončen závěrečnou zkouškou. (Nadační fond Klausových, 2016)

4.4 Dejme dětem šanci o.p.s.

Organizace Dejme dětem šanci o.p.s. byla založena dne 8.2.2011 a registrována u Ministerstva vnitra ČR. Ke dni 28.12.2013 se organizace transformovala na obecně prospěšnou společnost Dejme dětem šanci o.p.s. a je nyní zapsána v rejstříku obecně prospěšných společností u Městského soudu v Praze. Je také členem Asociace veřejně prospěšných organizací, která sdružuje neziskové organizace, jejichž hlavními prioritami jsou transparentnost a profesionalita při vykonávání své veřejně prospěšné činnosti. Dejme dětem šanci o.p.s. se zaměřuje především na děti a mladé osoby z dětských domovů a poskytuje jim podporu na cestě k samostatnosti. Hledají pro děti podporovatele, patrony, přátele, zaměstnavatele a dárce. Ve spolupráci s vedením dětských domovů zařazují do našich projektů děti, pro které je vaše podpora potřebná. Jejich klíčovou myšlenkou je nepodporovat dětské domovy, ale vždy podporovat konkrétní dítě. Financování činnosti organizace je proto založeno zejména na podpoře fyzických a právnických osob. (Dejme dětem šanci, 2013)

4.4.1 Projekt „Najdi si mě...”

Projekt je zaměřen na děti staršího školního věku a mládež žijící v dětských domovech, spočívá v cílené pomoci jednomu konkrétnímu dítěti vyrůstajícímu v dětském domově, formou kontaktu s dítětem. Má pomoci co nejvíce dětem najít kontaktní osobu mimo dětský domov, jejich „PATRONA”, který bude s dítětem v kontaktu už v době

pobytu dítěte v domově a bude mu nápomocen i ve chvíli, kdy dítě bude opouštět dětský domov. Většina dětí si při odchodu z dětského domova neumí poradit s běžnými věcmi a nemá se na koho obrátit s radou o pomoc, proto se velké procento vrací zpět do svých biologických rodin, které nebyly a nejsou schopny se o ně postarat. Na základě této nepříznivé situace vznikl projekt „Najdi si mě...“, který dětem zprostředkovává „patrona“, který dětem pomáhá v situacích, kdy si děti nevědí rady a potřebují pomoc. (Dejme dětem šanci, 2013)

4.4.2 Projekt „Pomoz mi do života...“

Organizace Dejme dětem šanci realizuje také projekt „Pomoz mi do života...“, který se skládá z 3 samostatných částí:

1. Stipendijní program

Cílem programu je dát dětem možnost studovat zvolený obor či pokračovat dále ve studiu, aby získaly nějakou kvalifikaci a tím se zvýšila jejich možnost uplatnění se na trhu práce, zároveň posiluje osobnostní rozvoj dítěte. Tento program se týká dětí ve věkové skupině od 14 a více let. Šance, že dítě dokončí studium oboru, který ho baví a který si může samo zvolit je vyšší, než když bude studovat obor, který ho nenaplňuje. Ze stipendijního programu lze dítěti hradit školné, ubytování na internátě či na koleji, náklady spojené s cestováním do školy, dále také školní pomůcky či potřebné vybavení ke studiu a mnohé další.

2. Startovací balíčky

Startovací balíčky jsou materiální pomoc dítěti po opuštění dětského domova. Balíčky obsahují základní vybavení domácnosti (ložní prádlo, ručníky, nádobí, příbory, rychlovarnou konvici, hrnce, žehličku a žehlicí prkno, vysavač a kosmetické potřeby). Startovací balíček se poskytuje dětem, které opouštějí dětské domovy z důvodu zletilosti či ukončení studia a odcházejí do vlastní domácnosti. Balíček je rovněž možno poskytnout dítěti, které odchází v rámci dětského domova do tzv. startovacího bytu.

3. Pomoc v začátku samostatného života

Cílem je pomoci mladým lidem nalézt vyhovující pracovní uplatnění, vhodné ubytování a nabídnout jim asistenci při řešení běžných provozních záležitostí po opuštění dětského domova. Pro mnohé z nich je těžké řešit záležitosti běžného života, protože se s nimi v dětském domově neměly možnost setkat a proto mnozí z nich nakonec skončí

u svých biologických rodin, které nebyly a nejsou schopny se o ně postarat, někteří skončí na ulici a v určitých případech dochází k tomu, že si jako zdroj obživy vyberou nezákonnou činnost. Většina dětských domovů se snaží pomoci svým svěřencům při opouštění dětského domova i se sociálními pracovníky, ale není v jejich silách dohlížet na každé dítě a asistovat mu v konkrétních situacích. Organizace tak cíleně vyhledává pomoc konkrétnímu mladému člověku. Avšak v současné době z důvodů velké náročnosti projektu je organizace schopná asistenci poskytovat pouze dětem zařazeným do Stipendijního programu. (Dejme dětem šanci, 2013)

4.5 Občanské sdružení Pod křídly

Občanské sdružení Pod křídly vzniklo ve Valašském Meziříčí, v červnu roku 2000. Hlavním cílem je pomoc mladým lidem, kteří vyrůstali v dětských domovech, výchovných ústavech a kteří v dospělosti odcházejí do samostatného života. Mezi hlavní cíle patří poskytnutí ubytování, přátelského zázemí a také pomoc při řešení problémů, jak při vyřizování různých dokumentů (občanský průkaz, sociální dávky, úřad práce), tak i při nalezení práce, hospodaření s penězi, při oddlužení se, spoření, popřípadě při obsluze pračky nebo při vaření. V roce 2002 byl otevřen První dům, nyní již existuje 7 domů, které občanské sdružení Pod křídly provozuje. Celková kapacita těchto domů je 42 bytových jednotek. Od roku 2004 občanské sdružení Pod křídly rozšířilo svou činnost realizací Občanské poradny, jejíž služby jsou poskytovány všem občanům. Činnost sdružení je financována Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. (Občanské sdružení Pod křídly, 2015)

4.5.1 Projekt Domy na půli cesty

První dům

Dům se nachází ve Valašském Meziříčí, jsou zde tři bytové jednotky pro mladé lidi a jeden byt pro domovníka. Jedná se o malou vilku, která se nachází v zástavbě rodinných domů. Dům byl otevřen v roce 2002 a celý byl zrekonstruován ze sponzorských darů.

Druhý dům

Druhý dům se také nachází ve Valašském Meziříčí. Kapacita je pět ubytovacích jednotek a jeden byt pro domovníka. Město Valašské Meziříčí darovalo občanskému sdružení Pod křídly k rekonstrukci starý dům. Dům byl bezplatně darován i s veškerou stavební dokumentací. Druhý dům na půl cesty byl slavnostně otevřen v roce 2004.

Třetí dům

Třetí dům se také nachází ve Valašském Meziříčí, jeho kapacita jsou čtyři ubytovací jednotky a jeden byt pro domovníka. Město Valašské Meziříčí nabídlo pozemek nacházející se na ulici v blízkosti vodojemu. Jelikož zde došlo k odporu obyvatel města Valašské Meziříčí, byl občanskému sdružení Pod křídly darován pozemek pod nemocniční zahradou vedle čističky vody. Třetí Dům na půl cesty byl postaven za finanční podpory grantů různých nadačních fondů, sponzorů, firem a jiných drobných dárců. Slavnostní otevření proběhlo v roce 2007.

Čtvrtý dům

Čtvrtý dům se nachází ve Valašském Meziříčí, disponuje kapacitou osm ubytovacích jednotek a jeden byt pro domovníka. Občanské sdružení Pod křídly převzalo dům v roce 2008. Město Valašské Meziříčí jej předalo občanskému sdružení Pod křídly jako nefungující Dům na půl cesty. V tomto domě sídlí kancelář občanské sdružení Pod křídly.

Pátý dům

Nachází se v Kostelci u Zlína, kapacita je pět ubytovacích jednotek a kancelář. Pro stavbu Domu na půl cesty poskytlo město Zlín občanské sdružení Pod křídly pozemek. OS Pod křídly se setkalo s odporem obyvatel, kteří nechtěli ve své blízkosti „kriminální delikventy“. Rozpory trvaly tři roky. Nakonec se dům postavil a v roce 2009 došlo k jeho otevření. Tento dům byl financován státní dotací a také dotací Zlínského kraje.

Šestý dům

Šestý dům se nachází ve Zlíně. Kapacita je deset ubytovacích jednotek, jedním bytem pro domovníka a kanceláří. Dům byl nabídnut občanskému sdružení Pod křídly jako nefungující Dům na půl cesty. Město Zlín přislíbilo finanční pomoc při provozu.

Sedmý dům

Sedmý dům se nachází ve Vsetíně, jeho kapacita je sedm ubytovacích jednotek a kancelář. Pro stavbu byl občanskému sdružení Pod křídly nabídnut pozemek, který nabídlo město Vsetín. Občanskému sdružení Pod křídly pomohl zajistit finanční prostředky na stavbu tehdejší ministr práce a sociálních věcí Petr Nečas. Sdružení získalo sponzory i mezi Vsetínskými firmami. (Občanské sdružení Pod křídly, 2015)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGICKÁ ČÁST VÝZKUMU

Metodologická část výzkumu neboli projekt výzkumu představuje hlavní část, v níž volíme, co chceme zkoumat, jaký je cíl našeho výzkumu, zdali má výzkum význam, koho jím chceme oslovit. V této části definujeme výzkumný problém, výzkumné cíle, výzkumný vzorek, volíme metody získávání dat a jejich zpracování. Výzkum má několik etap, které následují po sobě, proto výzkum vyžaduje promyšlenou organizaci a plánování. Výzkum obvykle trvá určitý časový úsek, například několik týdnů či měsíců, při větších výzkumech se může jednat i o několik let. Pokud dojde k zanedbání přípravy, může výzkum selhat na dvou klíčových problémech:

- Podcenění časové dotace výzkumu, kdy tvůrce výzkumu počítá s kratším časem, než by mu ve skutečnosti měl věnovat, poté se výzkum prodlouží o několik týdnů.
- Sběr údajů, které tvůrce výzkumu není schopen uspořádat a vyhodnotit, někdy se údaje nedají vyhodnotit ani s pomocí zkušených kolegů, protože byly údaje získávány nesprávným a nepromyšleným způsobem. (Gavora, 2008, s. 16 - 17)

Bakalářská práce se zabývá dětskými domovy a především názory studentů pomáhajících profesí na životy dětí v dětských domovech. Téma jsem si zvolila na základě toho, že mě zajímá problematika dětských domovů a chtěla jsem zjistit, jak jsou informováni moji vrstevníci a jaký mají názor na problematiku dětských domovů. Na základě toho jsem si vybrala studenty Ústavu zdravotnických věd. Dokud jsem nebyla na praxi v dětském domově, tak jsem neměla konkrétní představu, o tom, jak to v dětském domově může vypadat, jaké jsou děti, personál, režim dne a celkově život v DD. Myslela jsem, že děti nemají příliš mnoho svobody a musí dodržovat striktní režim, ale zjistila jsem, že děti v dětském domově mají stejný režim jako děti z „normálních rodin“, že chodí do školy, dělají úkoly, hrají si, chodí ven s kamarády a mají domácí práce. Nevím, jak to funguje v jiných dětských domovech, protože jsem navštívila jenom DD ve Strážnici, ale myslím, že to bude ve většině případů stejné. A na základě toho jsem se rozhodla zjistit, jaký názor a informace mají o této problematice studenti Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

5.1 Výzkumný problém

Formulování výzkumného problému dle Švaříčka a Šedřové (2007. str. 64 - 65):
„Znamená jasně pojmenovat, čemu se bude výzkum věnovat. Formulace výzkumného problému vychází z toho, jak jsme definovali své výzkumné cíle, a to především cíl

intelektuální. Výzkumný problém je něco, co se odehrává v sociální realitě, a je to svým způsobem (nebo ve svých důsledcích) problematické. Zároveň je to v ideálním případě něco, čemu plně nerozumíme, nebo s tím neumíme zacházet, a proto potřebujeme o daném jevu získat více informací.“

Výzkumný problém má z gramatického hlediska podobu oznamovací věty nebo slovního spojení, je obecnější, bývá někdy označován jako „téma“ výzkumu. Je velmi žádoucí výzkumný problém definovat jako proces nebo akci.

Výzkumný problém: Pohled studentů pomáhajících profesí na život dětí v dětském domově.

5.2 Výzkumné cíle a výzkumné otázky

Záměrem mého výzkumu je zmapovat problematiku týkající se informovanosti studentů Ústavů zdravotnických věd Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně o životě dětí v dětských domovech.

Na počátku je důležité ujasnit si, jaké jsou cíle výzkumu a zda jsou dostatečně významné, aby se do něj výzkumníkovy vyplatilo „investovat“. Dále je důležité uvědomit si, že významnost cíle není univerzální, tím pádem se vždy vztahuje k určité specifické skupině osob. Na základě této skutečnosti je třeba uvědomit si, ve vztahu ke komu jsou naše cíle relevantní, kdo je s námi bude sdílet a koho budou zajímat. (Švaříček a Šedřová, 2007, str. 62)

Hlavním cílem bakalářské práce zjistit pohled studentů pomáhajících profesí na život dětí v dětském domově.

Další cíle:

- Zjistit, jakou mají studenti představu o důvodech k umístění dítěte do dětského domova.
- Zjistit, jakou mají studenti představu o fungování dětského domova, jeho režimu a řádu.
- Zjistit, jakou mají studenti představu o nejčastějších problémech dětí po odchodu z dětského domova.
- Zjistit, zda studenti někdy praktikovali v dětském domově, popřípadě zda dětský domov někdy navštívili, nebo znají osobně osobu, která v dětském domově vyrůstala.

Na základě výzkumných cílů jsem si stanovila hlavní a vedlejší výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka: Jaký je pohled studentů pomáhajících profesí na život dětí v dětském domově?

Vedlejší výzkumné otázky:

- Jakou mají studenti pomáhajících profesí představu o důvodech k umístění dítěte do dětského domova?
- Jakou mají studenti pomáhajících profesí představu o fungování dětského domova, jeho režimu a řádu?
- Jakou mají studenti pomáhajících profesí představu o nejčastějších problémech dětí po odchodu z dětského domova?
- Praktikovali někdy studenti pomáhajících profesí v dětském domově, popřípadě navštívili někdy dětský domov, nebo znají osobně osobu, která v dětském domově vyrůstala?

5.3 Druh výzkumu a výzkumná metoda

V bakalářské práci se zabývám kvantitativním výzkumem, který probíhá více strukturovaně a používá spíše deduktivní postupy vědecké metody než výzkum kvalitativní.

Dle Hendla (2005, s. 46) je: „Vzorem kvantitativního přístupu k výzkumu v sociálních vědách jsou metody přírodních věd. Předpokládá se, že lidské chování můžeme do jisté míry měřit a předpovídat. Kvantitativní výzkum využívá náhodné výběry, experimenty a silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování.“

Jako výzkumnou metodu jsem zvolila dotazník. Jedná se o nejfrekventovanější metodu k získávání informací a na základě toho můžeme získávat velké množství informací a údajů při malém množství času. Dotazník byl vytvořen na základě výzkumných otázek a výzkumných cílů bakalářské práce. Skládá se z uzavřených, polouzavřených a otevřených otázek, dále se v dotazníku vyskytuje škálování. Uzavřených otázek je v dotazníku 13, polouzavřených otázek je 7, otevřené otázky jsou 3 a škálování se v dotazníku vyskytuje 5krát, dohromady se tedy jedná o 28 otázek. Dotazník jsem formulovala tak, abych zachytila všechny oblasti, které jsem si stanovila ve výzkumných cílech a zjistila tak všechny informace potřebné pro moji bakalářskou práci. Originální znění dotazníku se nachází v příloze P I.

Dle cílů výzkumu jsou otázky v dotazníku rozděleny následovně:

- a) demografické otázky: 1. – 3. otázka;
- b) otázky týkající se umístění dítěte do dětského domova: 4. – 5. otázka;
- c) otázky zaměřené na fungování dětského domova, jeho režim a řád: 6. – 22. otázka;
- d) otázky zaměřené na odchod dětí z dětského domova: 23. - 24. otázka;
- e) otázky týkající se návštěvy dětského domova a toho zda znají osobu, která v dětském domově vyrůstala: 25. – 28. otázka.

5.4 Výzkumný vzorek

Problém výběru výzkumného vzorku neboli vzorkování hraje významnou roli jak v kvantitativním, tak v kvalitativním výzkumu. Výběr zkoumaných jednotek ve statistickém šetření nebo experimentu má zajistit možnost zobecnění výsledků na populaci, ze které jednotky pocházejí. Výzkumník také chce posoudit velikost nepřesnosti při odhadu populačních parametrů. (Hendl, 2005, s. 150)

Výzkumný vzorek tvoří studenti Ústavu zdravotnických věd Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Konkrétně se jedná o studenty prvních až třetích ročníků oborů všeobecná sestra, porodní asistentka a zdravotně sociální pracovník. Tento výzkumný vzorek jsem si vybrala na základě toho, že studuji obor zdravotně sociální pracovník a zajímalo mě, jak jsou studenti našeho Ústavu zdravotnických věd informováni o dětských domovech a jaký mají názor na tuto problematiku. V tabulce jsou zahrnuty základní údaje o výzkumném vzorku, v níž je uvedeno pohlaví, studijní obor a ročník studia týkající se respondentů.

Pohlaví		Studijní obor		Ročník studia	
Žena	123	Zdravotně sociální pracovník	37	1. ročník	36
Muž	4	Porodní asistentka	40	2. ročník	47
Celkem	127	Všeobecná sestra	50	3. ročník	44

Tabulka 2 – Základní údaje o výzkumném vzorku

5.5 Realizace výzkumu

Před oficiálním výzkumem jsem realizovala předvýzkum. Dotazník jsem rozdala pěti spolužákům a poprosila je, aby dotazník vyplnili a dali mi k němu připomínky. Na základě připomínek z předvýzkumu jsem v dotazníku udělala pár změn. Pozměnila jsem především formulace určitých vět.

Výzkum jsem realizovala na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně se studenty Ústavu zdravotnických věd. Sběr dat byl uskutečňován pomocí dotazníku, který tvořil 28 otázek. Osobně jsem navštívila několik ročníků, abych mohla provést dotazníkové šetření, konkrétně se jednalo o 1. a 3. ročník oboru porodní asistentka, 2. ročník oboru všeobecná sestra a 2. a 3. ročník oboru zdravotně sociální pracovník. Zbylé ročníky byly v období realizování výzkumného šetření na Blokové semestrální praxi, na základě toho jsem jim dotazníky zaslala v elektronické podobě na společné třídní emaily. Před začátkem konkrétního výzkumu jsem respondenty obeznámila s účelem dotazníku a ujistila je o anonymitě dotazníkového šetření. Jak jsem již výše zmínila, dotazníky byly rozdány jak v tištěné tak i v elektronické podobě.

Dotazníků v tištěné podobě jsem rozdala 87 a návratnost byla 100%. Co se týče elektronické podoby, dotazníky jsem posílala na společné třídní maily, takže nemůžu poskytnout konkrétní číslo, kolik bylo dotazníků „rozdáno“. Nicméně v elektronické podobě bylo vyplněno 49 dotazníků. Součet všech vyplněných dotazníků ať už v elektronické či tištěné podobě je 136 kusů. Nicméně k analýze údajů se dalo použít pouze 127 dotazníků, zbylých 9 dotazníků bylo vyřazeno na základě nesprávného, popřípadě neúplného vyplnění.

6 VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT

V této kapitole jsou uvedeny výsledky dotazníkového šetření. Vyhodnocování odpovědí z dotazníku jsem zaznamenala a vyhodnotila na počítači v programu Microsoft Office Excel. Výsledky šetření jsou vyhodnocovány dle cílů výzkumu a zaznamenány do grafů pro větší přehlednost.

6.1 Demografické otázky

Otázka číslo 1 – Pohlaví respondentů Uved'te pohlaví:

Celkový počet respondentů je 127, z čehož je 123 (97 %) žen a 4 (3 %) muži. Větší zastoupení žen je na základě toho, že Ústav zdravotnických věd navštěvují především ženy.

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost
Žena	123	97 %
Muž	4	3 %
Celkem	127	100 %

Tabulka 3 – Pohlaví respondentů

Otázka číslo 2 – Jaký obor na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáše Bati studujete?

Výzkumného šetření se zúčastnilo 50 (39%) všeobecných sester, 40 (32%) porodních asistentek a 37 (29%) zdravotně sociálních pracovníků.

Studijní obor	Absolutní četnost	Relativní četnost
Všeobecná sestra	50	39 %
Porodní asistentka	40	32 %
Zdravotně sociální pracovník	37	29 %
Celkem	127	100 %

Tabulka 4 – Studijní obor

Otázka číslo 3 – Uved'te ročník studia:

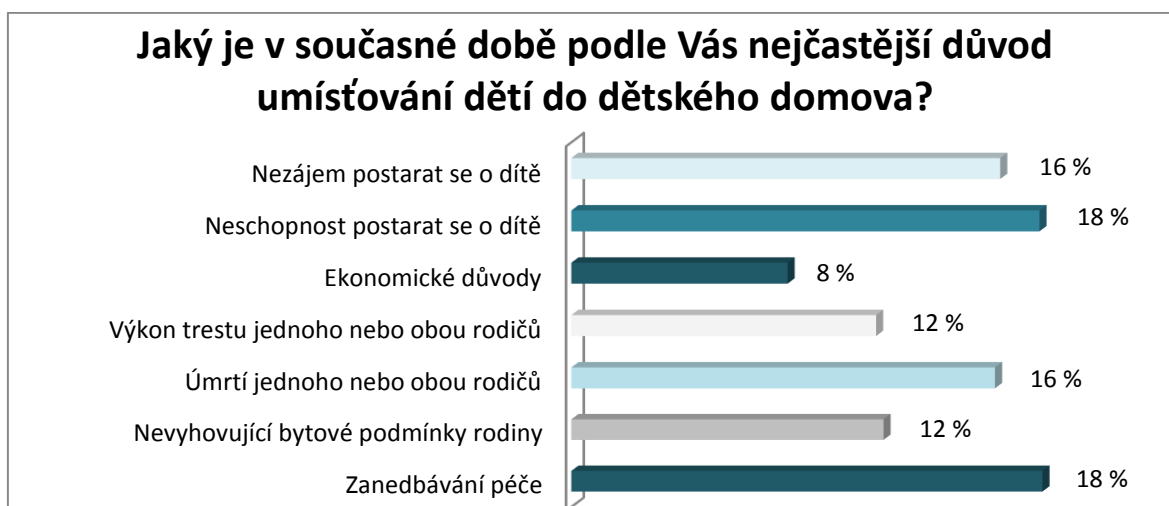
Do dotazníkového šetření se zapojilo celkem 47 (37%) studentů 2. ročníků, 44 (35%) studentů 3. ročníků a 36 (28%) studentů z 1. ročníků.

Ročník studia	Absolutní četnost	Relativní četnost
1. ročník	36	28 %
2. ročník	47	37 %
3. ročník	44	35 %
Celkem	127	100 %

Tabulka 5 – Ročník studia

6.2 Otázky týkající se umístění dítěte do dětského domova**Otázka číslo 4 – Jaký je v současné době podle Vás nejčastější důvod umístování dětí do dětského domova?**

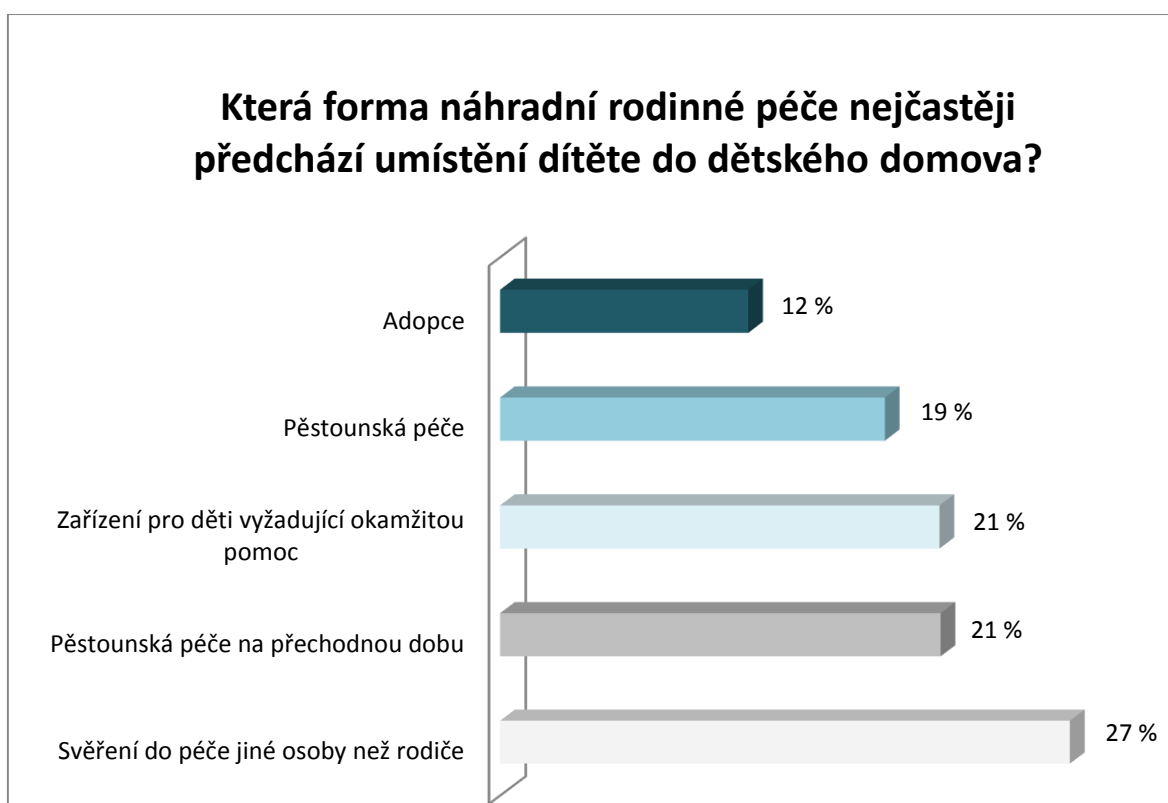
Vzhledem k tomu, že byla otázka položena formou škálování, výsledky jsou udávány pouze v procentech. Studenti se shodli na tom, že nejčastější důvod k umístování dětí do dětského domova je zanedbávání péče a neschopnost postarat se o dítě, v obou případech se jednalo o 18 % studentů. Na druhém místě se umístily opět dvě položky a to, úmrtí jednoho nebo obou rodičů a nezámem postarat se o dítě (16 %). Na třetím místě se objevily nevyhovující bytové podmínky a výkon trestu jednoho nebo obou rodičů, obě 12 %. A na poslední místo jako nejméně častý důvod k umístění dítěte do dětského domova zvolili studenti ekonomické důvody (8 %).

Graf 1 – Nejčastější důvod k umístování dětí do DD

Otázka číslo 5 - Která forma náhradní rodinné péče nejčastěji předchází umístění dítěte do dětského domova?

Vzhledem k tomu, že byla otázka položena formou škálování, výsledky jsou udávány pouze v procentech. 27 % studentů se shodlo na tom, že nejčastěji umístění dítěte do dětského domova předchází svěřením do péče jiné osoby než rodiče. Na druhém místě se umístily dvě položky s 21 % a to pěstounská péče na přechodnou dobu a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Na dalším místě se umístila pěstounská péče (19 %) a jako nejméně častou formu náhradní rodinné péče, která předchází umístění dítěte do dětského domova, zvolili studenti adopci (12 %).

Graf 2 - Forma náhradní rodinné péče, která předchází umístění dítěte do DD

6.3 Otázky zaměřené na fungování dětského domova, jeho režim a řád

Otázka číslo 6 - Domníváte se, že děti z dětských domovů mohou být v kontaktu se svou rodinou?

Na otázku, zda se studenti domnívají, jestli může být dítě z dětského domova v kontaktu se svou rodinou, odpovědělo 116 (91 %) studentů ano, a 11 (9 %) studentů

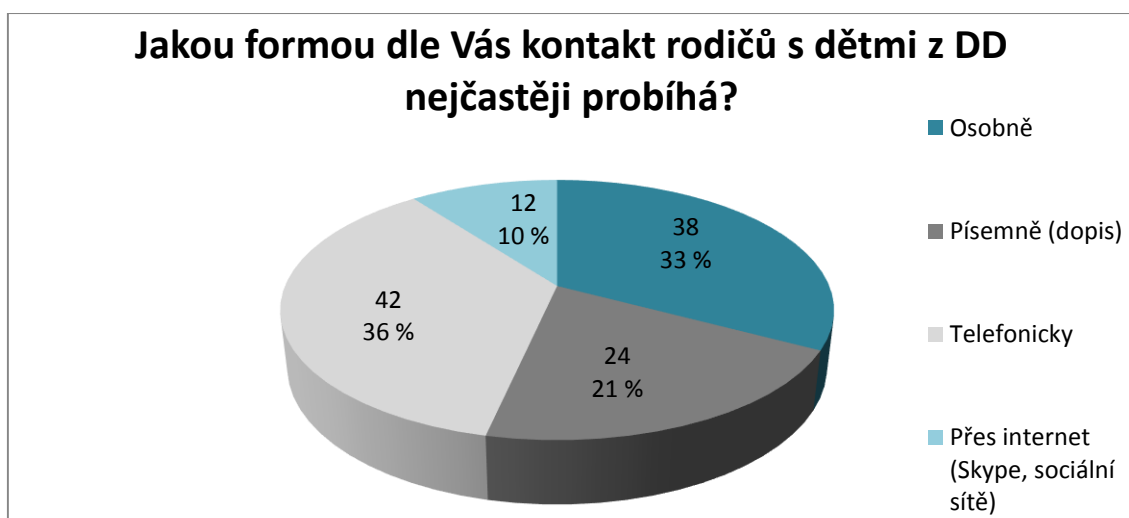
se domnívá, že děti z dětských domovů nemohou být v kontaktu se svou rodinou, odpověděli tedy ne.

Graf 3 - Kontakt dětí z DD s rodiči

Otázka číslo 7 - Jakou formou dle Vás, kontakt rodičů s dětmi z DD nejčastěji probíhá?

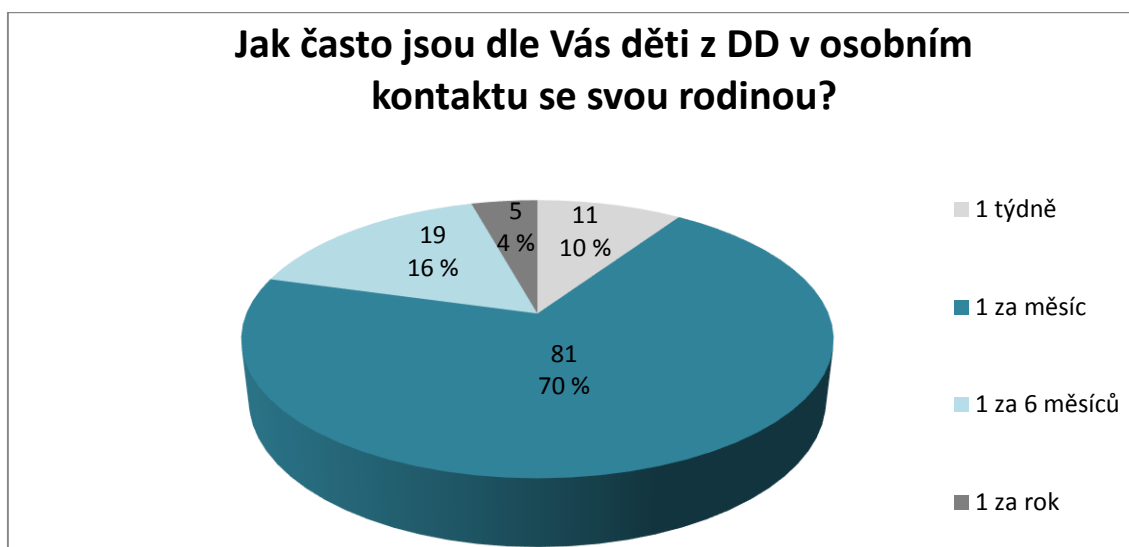
Na otázku jakou formou kontakt rodičů s dětmi z dětského domova nejčastěji probíhá, odpovědělo 42 (36 %) studentů, že kontakt probíhá telefonicky. Na druhém místě se umístil osobní kontakt, ten zvolilo 38 (33 %) studentů, na třetím místě se umístil písemný kontakt (dopisy), byl zvolen 24 (21 %) studenty. A 12 (10 %) studentů zvolilo jako nejméně častou formu kontaktu rodiče s dítětem z dětského domova přes internet.

Graf 4 - Forma kontaktu dětí z DD s rodiči

Otázka číslo 8 - Jak často jsou dle Vás děti z DD v osobním kontaktu se svou rodinou?

Na otázku jak často jsou děti z dětského domova v osobním kontaktu se svou rodinou, odpověděla naprostá většina studentů 1 za měsíc (81; 70 %). Na druhém místě se umístilo tvrzení 1 za 6 měsíců, tuto možnost zvolilo 19 (16%) studentů. 11 (10 %) studentů vybralo možnost 1 týdně a zbylé 4 % čili 5 studentů zvolilo variantu 1 za rok.

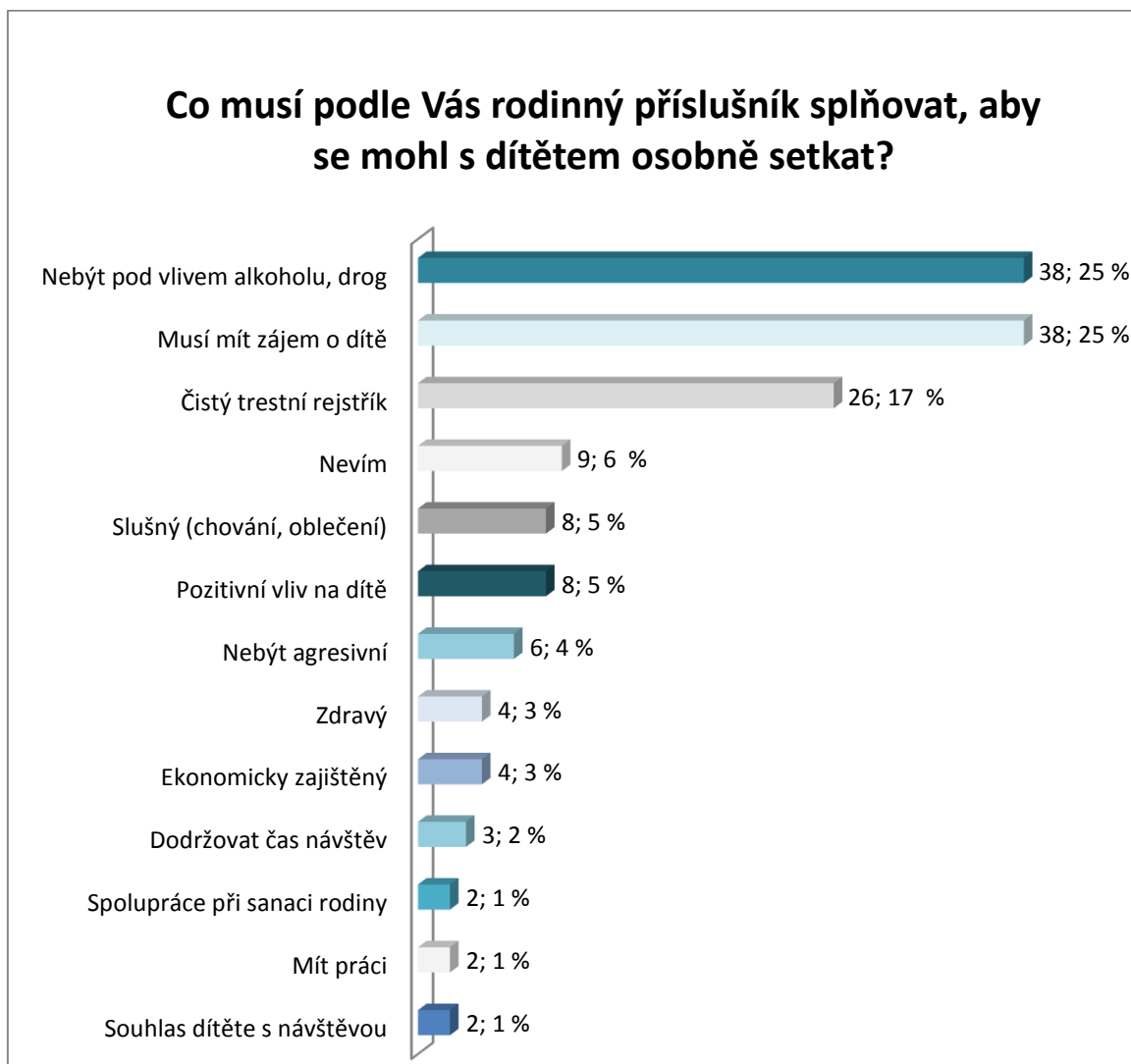

Graf 5 – Pravidelnost kontaktu s rodinou

Otázka číslo 9 - Co musí podle Vás rodinný příslušník splňovat, aby se mohl s dítětem osobně setkat?

V otevřené otázce, kdy měli studenti napsat alespoň jednu podmínku, kterou by dle nich měl splňovat rodič, který chce navštívit své dítě v dětském domově, se na prvním místě umístily dvě odpovědi a to, že rodič by neměl být pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek (38; 25 % studentů) a na stejné příčce se umístila i odpověď, že rodič musí mít o dítě zájem (38; 25 % studentů). Na druhém místě se 26 (17 %) studentů shodlo na tom, že rodič, který chce navštívit své dítě v dětském domově, by měl mít čistý trestní rejstřík. 9 (6 %) studentů napsalo, že neví, jaké podmínky by měl rodič splňovat. Na dalším místě se umístily opět dvě odpovědi a to, že by měl být rodič slušný, studenti do odpovědi zahrnuli slušné chování a také slušné oblečení a pozitivní vliv na dítě (8; 5 %). 6 (4 %) studentů se shodlo na tom, že rodič, který chce navštívit dítě v dětském domově, by neměl být agresivní. Dále by rodič měl být podle studentů zdravý (4; 3 %) a ekonomicky zajištěný (4; 3 %). 3 (2 %) studenti se shodli na tom, že by měl rodič

dodržovat čas návštěv. A na posledních příčkách se umístily podmínky, kdy by měl rodič spolupracovat při sanaci rodiny (2; 1 %), dále by měl mít práci (2; 1 %) a v neposlední řadě by mělo dítě souhlasit s návštěvou rodiče v dětském domově (2; 1 %).

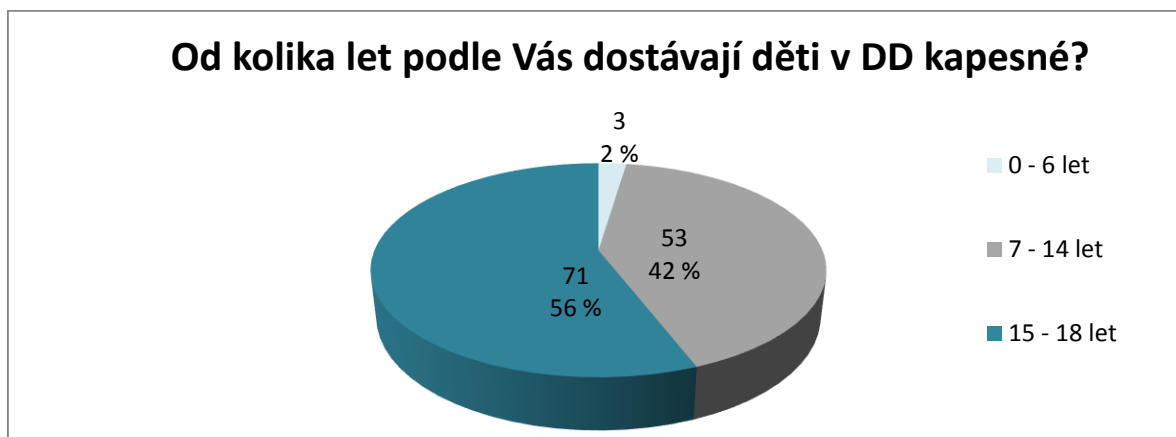

Graf 6 - Podmínky pro setkání rodiče s dítětem z DD

Otázka číslo 10 - Od kolika let podle Vás dostávají děti v DD kapesné?

Na otázku od kolika let dostávají děti v dětském domově kapesné, odpověděla nadpoloviční většina studentů (71; 56 %), že děti v dětském domově dostávají kapesné od 15–18 let. 53 (42 %) studentů zvolilo možnost od 7–14 let. A poslední možnost 0-6 let zvolili pouze 3 studenti, což tvoří 2 % z celkového počtu studentů. Dle Předpisu č. 460/2013 Sb. - *Narizení vlády o stanovení částky příspěvku na úhradu péče, částky kapesného, hodnoty osobních darů a hodnoty věcné pomoci nebo peněžitého příspěvku*

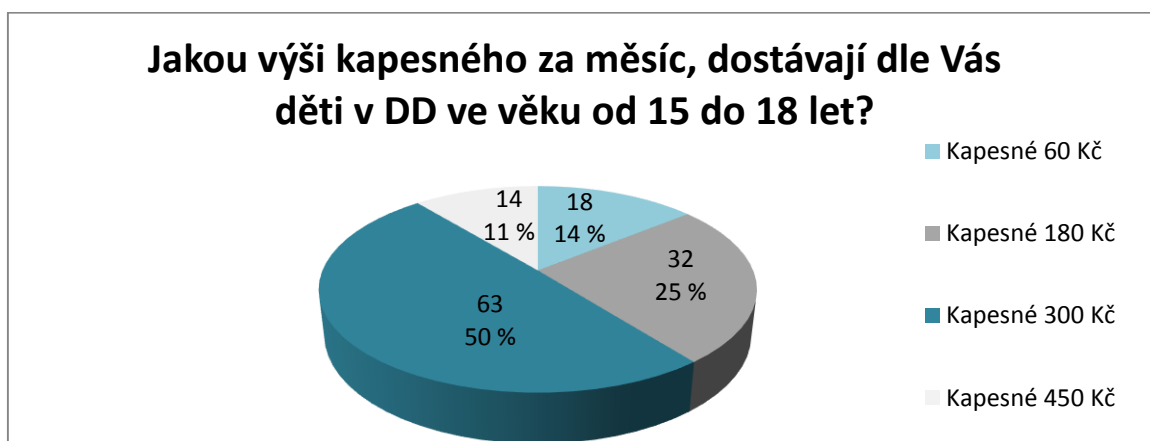
dítěti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy se kapesné dává už dětem do 6 let věku. Z čehož plyne, že správnou odpověď zvolili 3 studenti.

Graf 7 - Kapesné dle věku dítěte

Otázka číslo 11 - Jakou výši kapesného za měsíc, dostávají dle Vás děti v DD ve věku od 15 do 18 let?

Polovina studentů (63; 50 %) se shodla na tom, že výše kapesného pro děti v dětském domově činí 300 Kč za měsíc. Čtvrtina studentů (32; 25 %) se domnívá, že výše kapesného pro danou věkovou skupinu je 180 Kč měsíčně. 18 (14 %) studentů zvolilo možnost 60 Kč a nejméně studentů zvolilo možnost 450 Kč, konkrétně 14 studentů, což tvoří 11 % z celku. Dle Předpisu č. 460/2013 Sb. je maximální výše kapesného 450 Kč za měsíc, pro osoby, které mají více než 15 let věku. Konečná výše kapesného je však individuální, určuje ji vedení dětského domova a odvíjí se od mnoha faktorů.

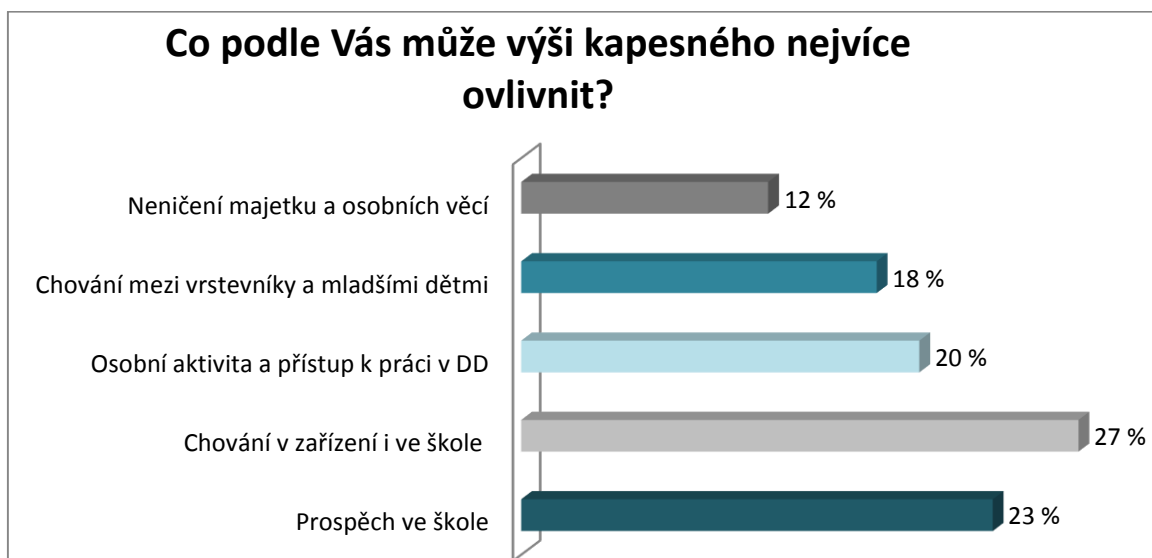

Graf 8 - Výše kapesného pro děti ve věku od 15 do 18 let

Otázka číslo 12 - Co podle Vás může výši kapesného nejvíce ovlivnit?

Vzhledem k tomu, že byla otázka položena formou škálování, výsledky jsou udávány pouze v procentech. Studenti se domnívají, že výši kapesného může nejvíce ovlivnit chování v zařízení a ve škole (27 %), na druhé místo umístili prospěch ve škole (23 %), na třetí místo zařadili osobní aktivitu a přístup k práci v dětském domově (20 %), na čtvrté místo umístili chování mezi vrstevníky a mladšími dětmi (18 %) a podle studentů může výši kapesného nejméně ovlivnit neničení majetku a osobních věcí (12 %).

Graf 9 – Situace ovlivňující výši kapesného

Otázka číslo 13 - Mohou dle Vás děti od 15 let samy opustit dětský domov bez doprovodu dospělé osoby?

Vzhledem k tomu, že by byla otázka, zda mohou děti od 15 let samy opustit dětský domov bez doprovodu dospělé osoby velmi obecná, zvolila jsem podotázky.

Mohou dle Vás děti od 15 let samy opustit dětský domov bez doprovodu dospělé osoby?	Nejčastější odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
16letý chlapec s kázeňskými problémy chce jít s 20letým kamarádem na koncert	Rozhodně ne	49	39 %
15letá dívka chce jít s kamarádkou do kina	Spíše ano	66	52 %
17letý chlapec chce jít sám na fotbalový zápas jako fanoušek	Spíše ano	56	44 %
Dvě 16leté dívky chtějí jet samy nakupovat do 40 km vzdáleného města	Spíše ne	67	53 %

Tabulka 6 – Opuštění DD bez doprovodu dospělé osoby

a) 16letý chlapec s kázeňskými problémy chce jít s 20letým kamarádem na koncert

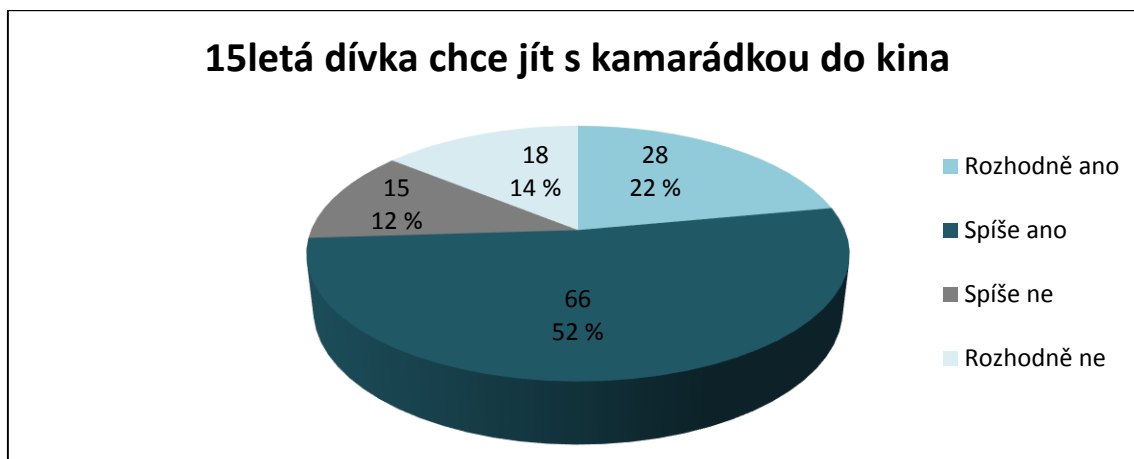
Většina (49, 39 %) studentů by rozhodně nepustila šestnáctiletého chlapce s kázeňskými problémy na koncert s dvacetiletým kamarádem. 43 (34 %) studentů by chlapce na koncert spíše nepustilo. 21 (16 %) studentů by chlapce s kamarádem na koncert rozhodně pustilo. A zbylých 14 (11 %) studentů by chlapce na koncert spíše pustilo.

Graf 10 - Opuštění DD bez doprovodu dospělé osoby, a)

b) 15letá dívka chce jít s kamarádkou do kina

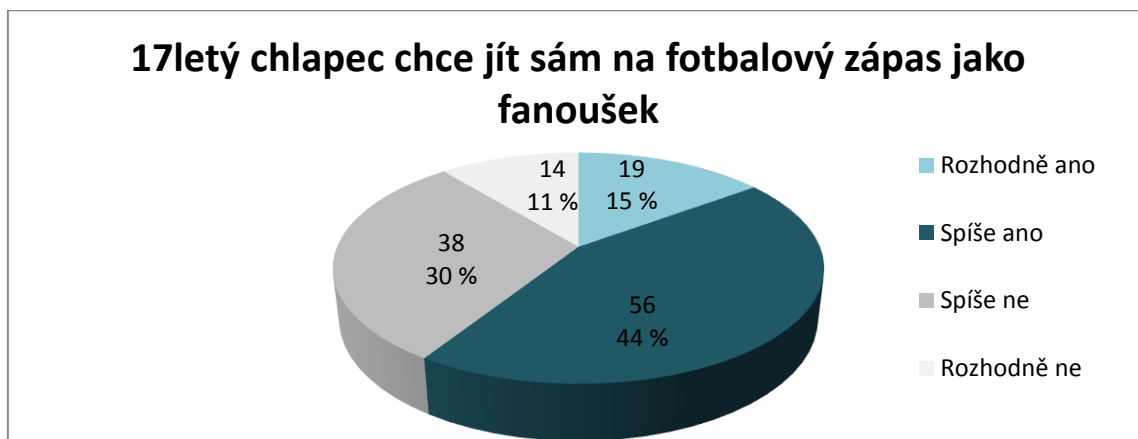
Nadpoloviční většina studentů (66; 52 %) by spíše pustila patnáctiletou dívku s kamarádkou do kina. 28 (22 %) studentů by rozhodně dívku do kina pustilo. 18 (14 %) studentů by dívku s kamarádkou do kina rozhodně nepustilo a zbylých 15 (12 %) studentů by dívku spíše nepustilo.

Graf 11 - Opuštění DD bez doprovodu dospělé osoby, b)

c) 17letý chlapec chce jít sám na fotbalový zápas jako fanoušek

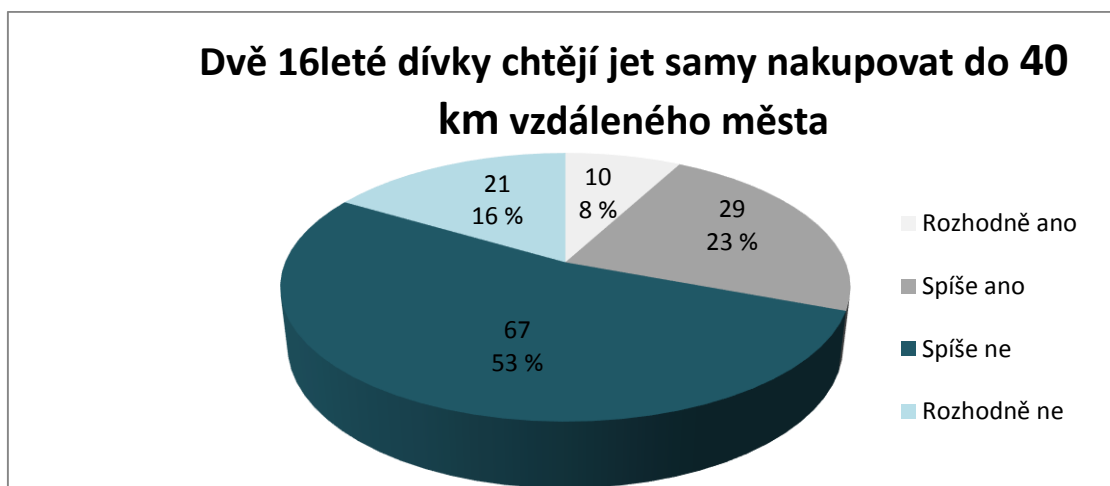
Téměř polovina (56, 44 %) studentů by spíše pustila sedmnáctiletého chlapce jako fanouška na fotbalový zápas, 38 (30 %) studentů by spíše nepustilo chlapce na fotbalový zápas. 19 (15 %) studentů by samotného sedmnáctiletého chlapce jako fanouška na fotbalový zápas rozhodně pustilo a zbylých 14 (11 %) by chlapce na fotbalový zápas rozhodně nepustilo.

Graf 12 - Opuštění DD bez doprovodu dospělé osoby, c)

d) Dvě 16leté dívky chtějí jet samy nakupovat do 40 km vzdáleného města

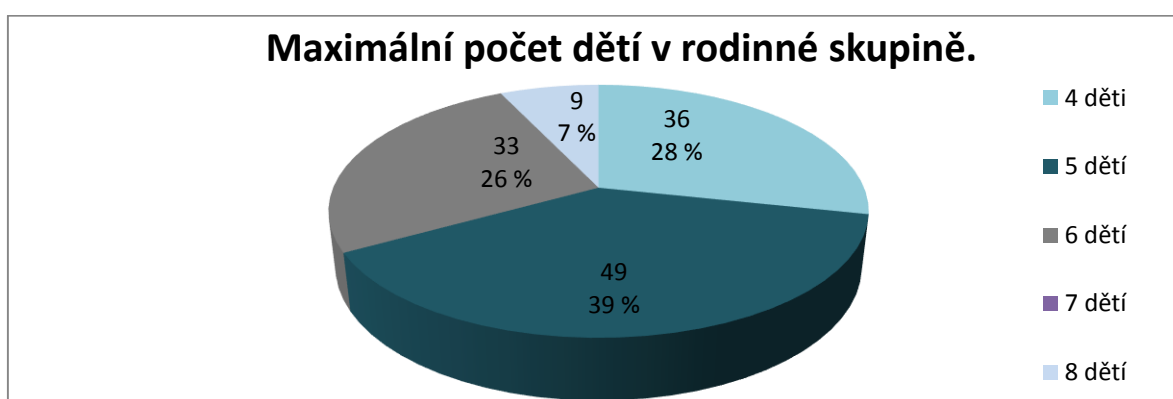
Naprostá většina studentů se shodla na tom, že by dvě šestnáctileté dívky spíše nepustila na nákupy do 40 km vzdáleného města. Necelá čtvrtina (29; 23 %) by dívky na nákupy spíše pustila. 21 (16 %) studentů by dívky rozhodně nepustilo a zbylých 10 (8 %) by dívky na nákupy do 40 km vzdáleného města rozhodně pustilo.

Graf 13 - Opuštění DD bez doprovodu dospělé osoby, d)

Otázka číslo 14 - Pro zkvalitnění individuálního přístupu k dětem by dle Vás měl být pro rodinnou skupinu v dětském domově stanoven maximální počet dětí:

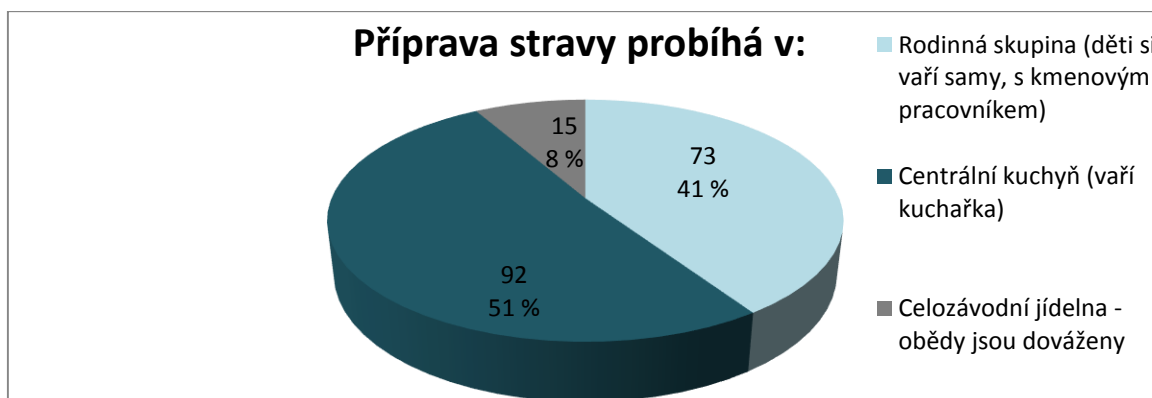
Na otázku jaký by měl být stanoven maximální počet dětí v rodinné skupině, pro zkvalitnění individuálního přístupu k dětem zvolilo 49 (39 %) respondentů maximální počet 5 dětí v rodinné skupině. Možnost 4 děti v rodinné skupině zvolilo 36 (28 %) studentů. Na třetím místě se umístil maximální počet 6 dětí (33; 26 %) a 9 (7 %) studentů zvolilo jako maximální počet dětí v rodinné skupině 8 dětí. Možnost 7 dětí v rodinné skupině nezvolil žádný respondent.

Graf 14 - Maximální počet dětí v rodinné skupině

Otázka číslo 15 - Jakou máte představu o způsobu přípravy stravy v DD? Příprava probíhá v:

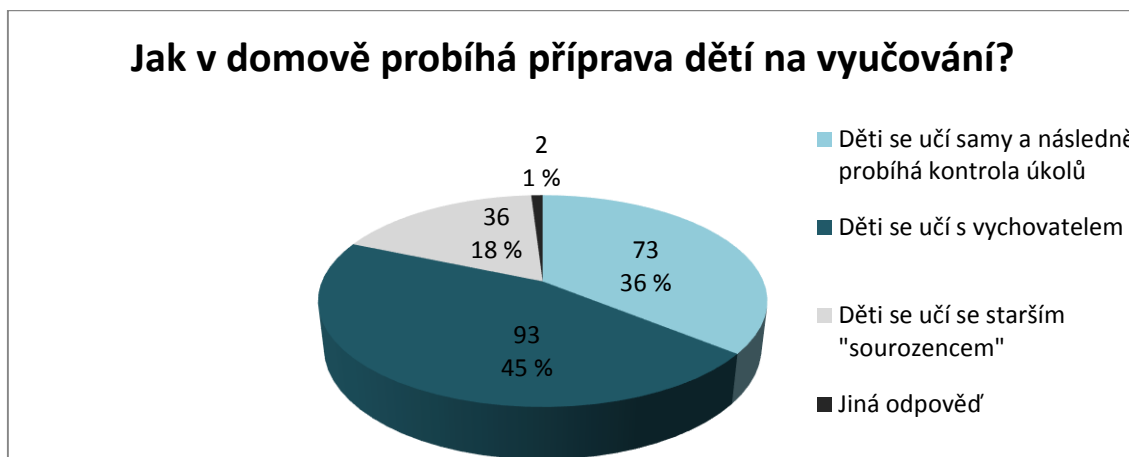
Nadpoloviční většina respondentů (51 %) se domnívá, že příprava stravy v dětském domově probíhá v centrální kuchyni a vaří kuchařka a 41 % respondentů si myslí, že příprava stravy probíhá v rodinné skupině a děti si vaří samy s kmenovým pracovníkem. Studenti (8 %) se domnívají, že jsou obědy dováženy z celozávodní jídelny.

Graf 15 - Příprava stravy v DD

Otázka číslo 16 - Jak v domově probíhá příprava dětí na vyučování?

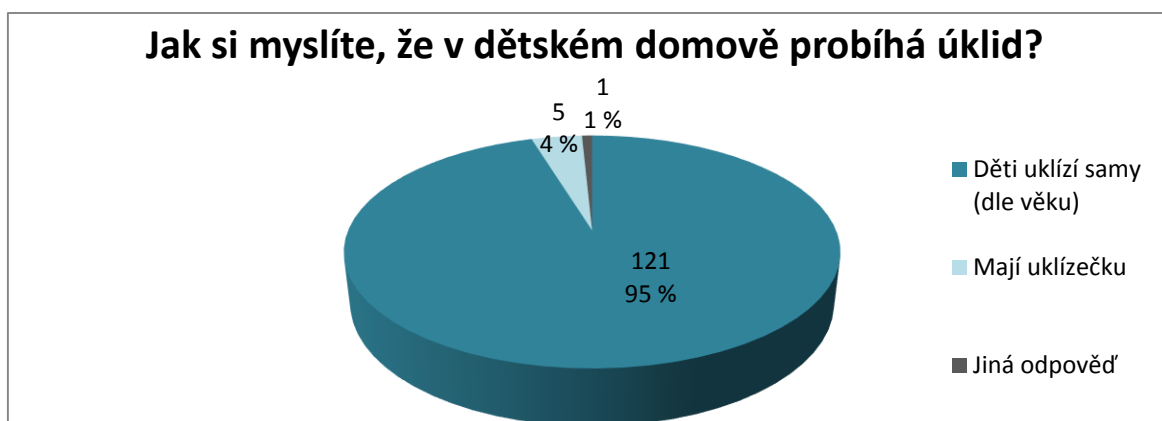
Na otázku jak v dětském domově probíhá příprava na vyučování, zvolilo 93 (45 %) studentů možnost, že se děti učí s vychovatelem. Na druhém místě se umístila možnost, že se děti učí samy a následně probíhá kontrola úkolů, zvolilo tak 73 (36 %) respondentů. Dále se umístila možnost, že se děti učí se starším „sourozencem“ (36; 18 %) a 2 (1 %) respondenti zvolili jinou odpověď a to, že příprava dětí na vyučování probíhá ve škole.

Graf 16 - Příprava na vyučování

Otázka číslo 17 - Jak si myslíte, že v dětském domově probíhá úklid (v rodinných bytech)

Respondenti se domnívají, že si děti v rodinných bytech uklízejí samy (dle věku), tuto možnost zvolilo 121; 95 %, což tvoří téměř celou většinu. 5 (4 %) respondentů si myslí, že mají uklízečku. A 1 respondent (1 %) tvrdí, že v rodinných skupinách si děti uklízejí samy a zbytek domova (společné prostory) uklízí uklízečka.

Graf 17 – Úklid v bytech rodinných skupin

Otázka číslo 18 - Jaké povinnosti v rámci režimu mají dle Vás děti v DD?

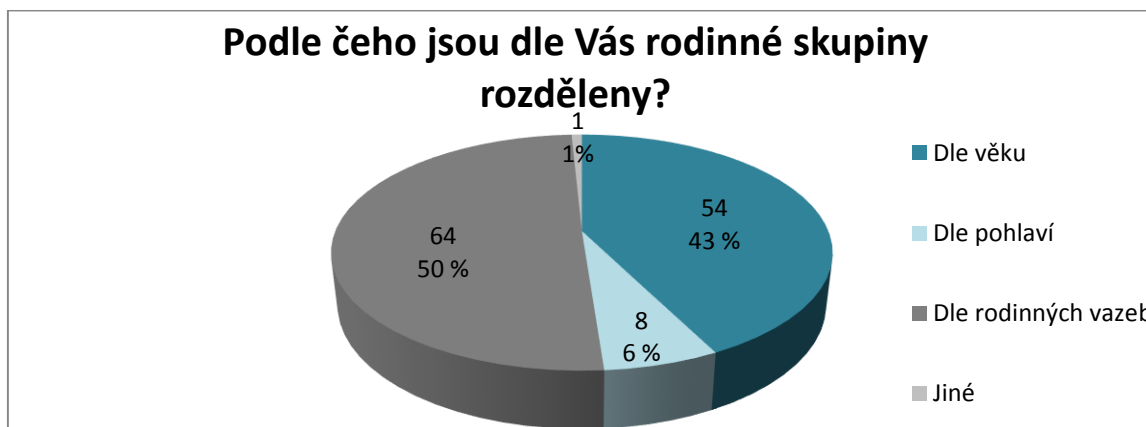
V otevřené otázce číslo 18 měli studenti uvést alespoň 3 odpovědi, 159 respondentů odpovědělo, že mezi povinnosti dětí v DD patří domácí práce (utírání prachu, vysávání, umývání nádobí, práce na zahradě, atd.), jednalo se o nejčastější odpověď. Na druhém místě se umístilo učení se a chození do školy, odpovědělo tak 76 respondentů. Na třetím místě se umístilo dodržování řádu v DD (31 studentů). 27 respondentů se shodlo na tom, že mezi povinnosti dětí v DD patří pomáhání a péče o mladší „sourozence“. 25 respondentů napsalo, že mezi povinnosti patří být slušný a slušně se chovat. 20 respondentů odpovědělo poslouchat vychovatele (tety), 19 respondentů napsalo vařit a pomáhat při vaření, 10 respondentů zařadilo mezi povinnosti dodržovat hygienické návyky, 8 respondentů zvolilo nerozbíjet věci/majetek. 6 respondentů si myslí, že mezi povinnosti dětí v DD patří navštěvování kroužků a sportovních aktivit. Další povinností dle respondentů - péče o domácí mazlíčky (1), trestní bezúhonnost (1), hospodaření s penězi (1) a jeden respondent nevěděl, jaké povinnosti mají děti v DD.

Jaké povinnosti v rámci režimu mají dle Vás děti v DD?	Absolutní četnost	Pořadí
Domácí práce	159	1
Učit se, chodit do školy	76	2
Dodržovat řád DD	31	3
Pomáhání/péče o mladší "sourozence"	27	4
Slušně se chovat/být slušný	25	5
Poslouchat vychovatele (tety)	20	6
Vařit/pomáhat při vaření	19	7
Dodržovat hygienické návyky	10	8
Nerozbíjet věci/majetek	8	9
Kroužky, sportovní aktivity	6	10
Péče o domácí mazlíčky	1	11
Trestní bezúhonnost	1	11
Hospodaření s penězi	1	11
Nevím	1	11
Celkem	385	

Tabulka 7 – Povinnosti dětí v DD

Otázka číslo 19 - Podle čeho jsou dle Vás rodinné skupiny rozděleny?

Na otázku podle čeho jsou rodinné skupiny rozděleny, odpověděla polovina respondentů (64; 50 %), že jsou rodinné skupiny rozděleny podle rodinných vazeb. Respondenti 54 (43 %) se domnívají, že jsou rodinné skupiny rozděleny podle věku dětí, dále 8 (6 %) respondentů si myslí, že jsou rodinné skupiny rozděleny podle pohlaví dětí. A 1 (1 %) respondent tvrdí, že jsou děti „namíchané“.

Graf 18 - Rozdělení rodinných skupin

Otázka číslo 20 - Domníváte se, že mají děti z dětských domovů stejné možnosti ve vzdělávání jako děti z rodin?

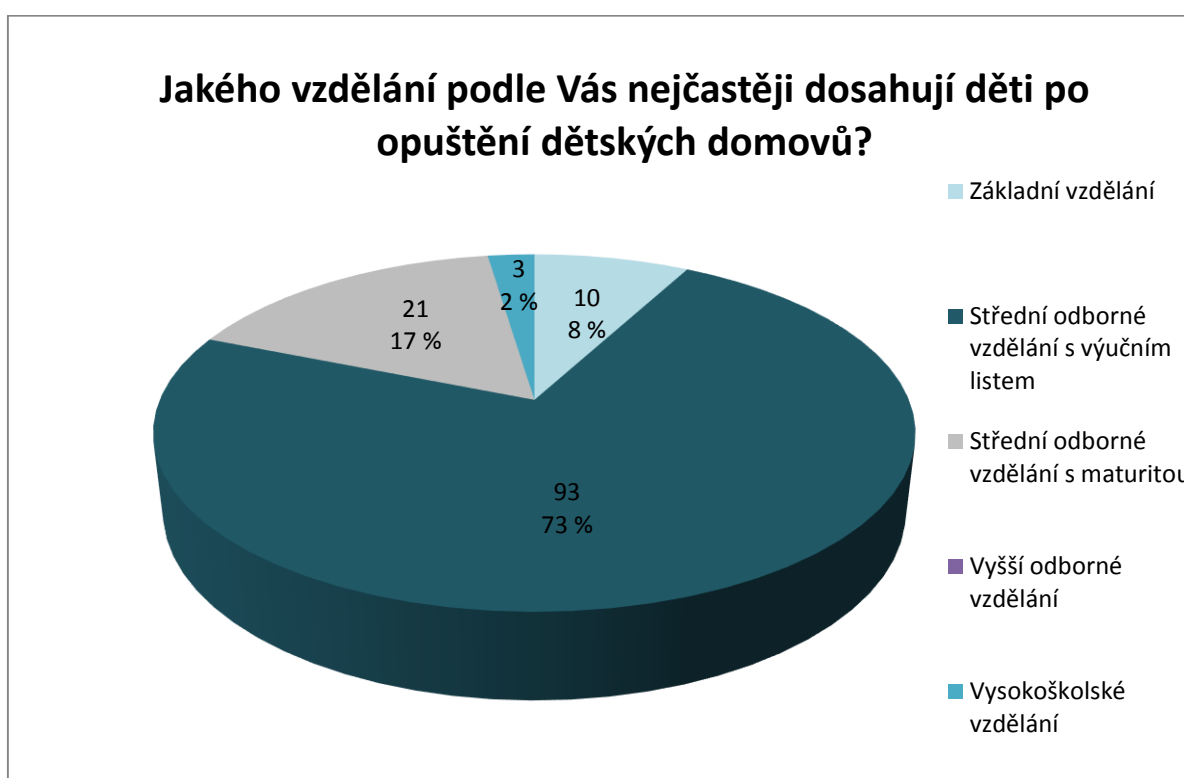
Většina respondentů (106; 83 %) si myslí, že mají děti z dětských domovů stejné možnosti ve vzdělání jako děti z rodin. 21 (17 %) respondentů si tvrdí, že děti z DD nemají stejné možnosti ve vzdělání jako děti z rodin a uvádějí tyto důvody – „*děti z DD nemají dohled pedagoga*“, „*není dostatek prostoru pro dítě, kterému se nevěnují pravidelně*“, „*nedostatek motivace a podpory*“, „*chybí jim emoční vzor chování*“, „*těžší zapadnutí do kolektivu*“, „*nemohlo by jít na konzervatoř*“ a zbylý počet respondentů se shodl na tom, že „*nemají dostatek financí*“.

Graf 19 - Možnosti vzdělání dětí z DD

Otázka číslo 21 - Jakého vzdělání podle Vás nejčastěji dosahují děti po opuštění dětských domovů?

Respondenti (93, 73 %) se shodli na tom, že děti z dětských domovů nejčastěji dosahují středně odborného vzdělání s výučním listem. Na další místo zařadili, že dosahují středně odborného vzdělání s maturitou (21, 17 %), dále si respondenti (10, 8 %) myslí, že děti z dětských domovů nejčastěji dosahují základního vzdělání a zbylí 3 respondenti (2 %), myslí, že nejčastěji dosahují děti z DD vysokoškolské vzdělání. Možnost vyšší odborné vzdělání nezvolil žádný respondent.

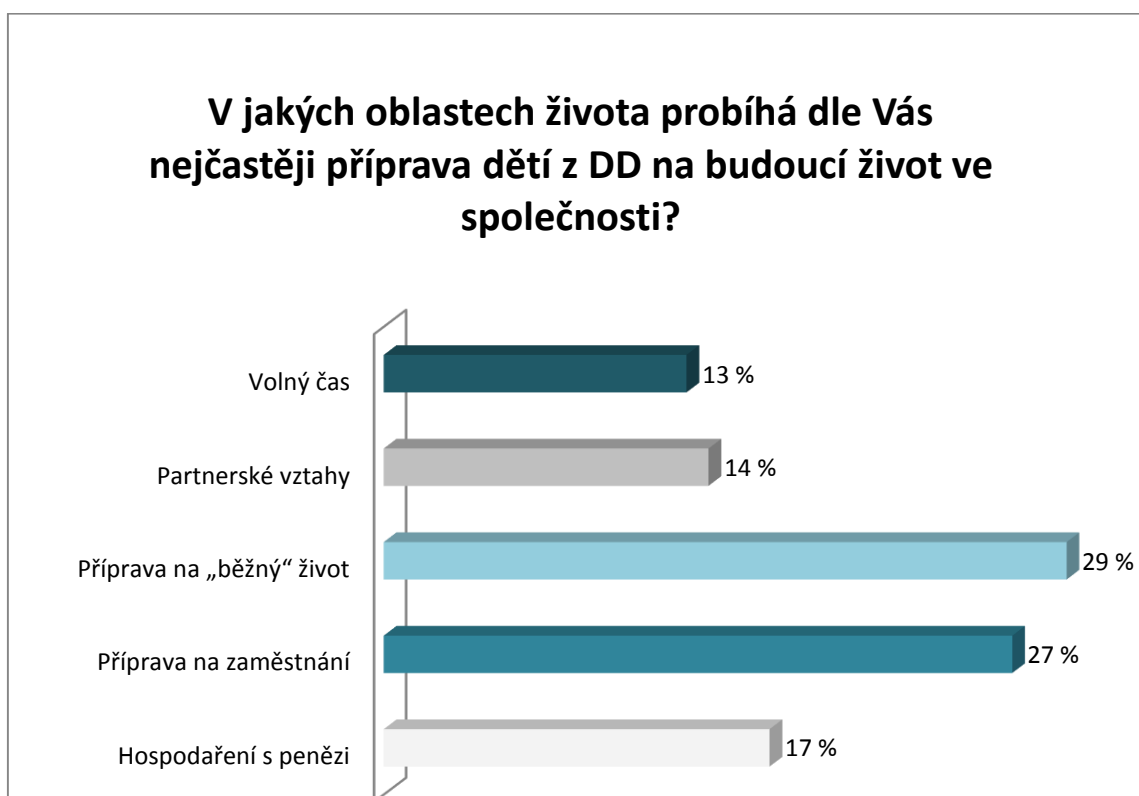

Graf 20 - Nejvyšší dosažené vzdělání dětí z DD

Otázka číslo 22 - V jakých oblastech života probíhá dle Vás nejčastěji příprava dětí z DD na budoucí život ve společnosti?

Otázka byla položena formou škálování, výsledky jsou udány pouze v procentech. Respondenti se ve 29 % shodli na tom, že v dětském domově probíhá nejčastěji příprava na „běžný“ život, na druhém místě s 27 % se umístila příprava na zaměstnání, na třetím místo respondenti umístili hospodaření s penězi (17 %). Se 14 % zvolili partnerské vztahy a na poslední místo zvolili volný čas (13 %).

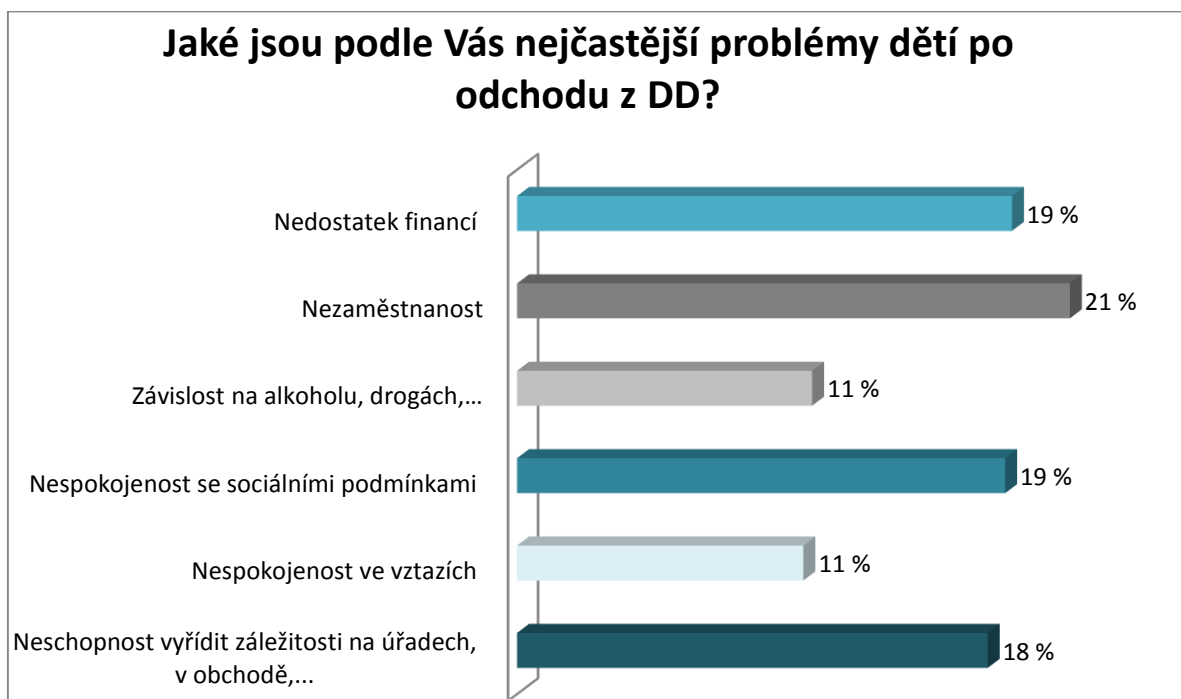
Graf 21 - Příprava na budoucí život

6.4 Otázky zaměřené na odchod dětí z dětského domova

Otázka číslo 23 - Jaké jsou podle Vás nejčastější problémy dětí po odchodu z DD?

Vzhledem k tomu, že byla otázka položena formou škálování, výsledky jsou udávány pouze v procentech. Jako nejčastější problém dětí po odchodu z dětského domova respondenti (21 %) zvolili nezaměstnanost. Na dalším místě se s 19 % umístily dva problémy a to nedostatek financí a nespokojenost se sociálními podmínkami. Na dalším místě se s 18 % zařadila neschopnost vyřídit si záležitosti na úřadech, v obchodě, atd.

A s 11 % se na posledních místech umístily podle respondentů dva nejméně časté problémy a to závislost na alkoholu a drogách a nespokojenost ve vztazích.

Graf 22 - Nejčastější problémy po odchodu z DD

Otázka číslo 24 - Znáte nějaké projekty pro děti odcházející z dětského domova?

Žádné projekty, pro děti odcházející z dětského domova nezná 111 (87 %) respondentů. Zbýlých 16 (13 %) zná projekty pro děti odcházející z dětského domova. Nejvíce studentů, kteří znají nějaký projekt pro děti odcházející z dětského domova, uvedlo Dům na půl cesty, konkrétně 15 studentů a jeden student uvedl startovací bydlení.

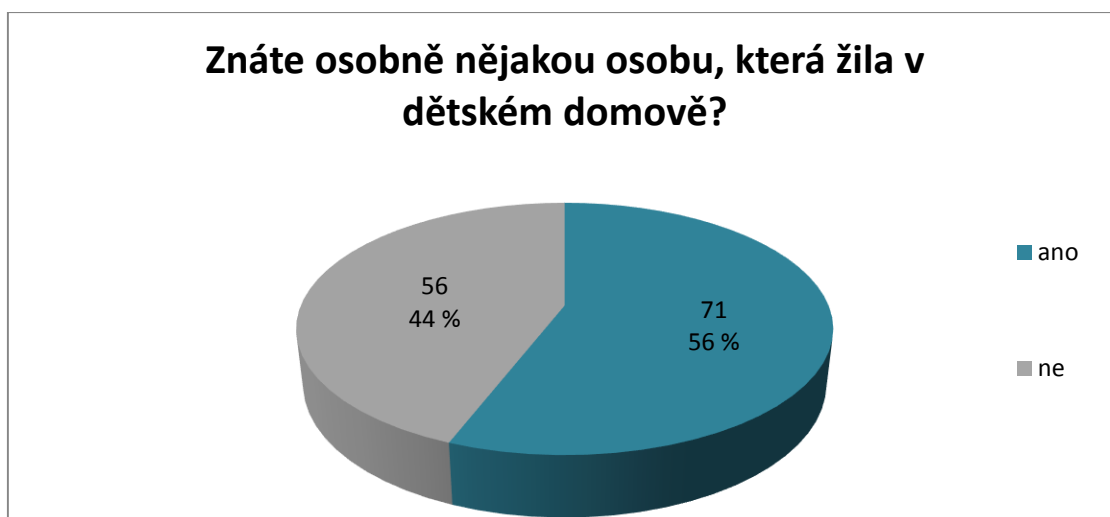

Graf 23 - Projekty pro děti odcházející z DD

6.5 Otázky týkající se návštěvy dětského domova

Otázka číslo 25 - Znáte nějakou osobu, která žila v dětském domově?

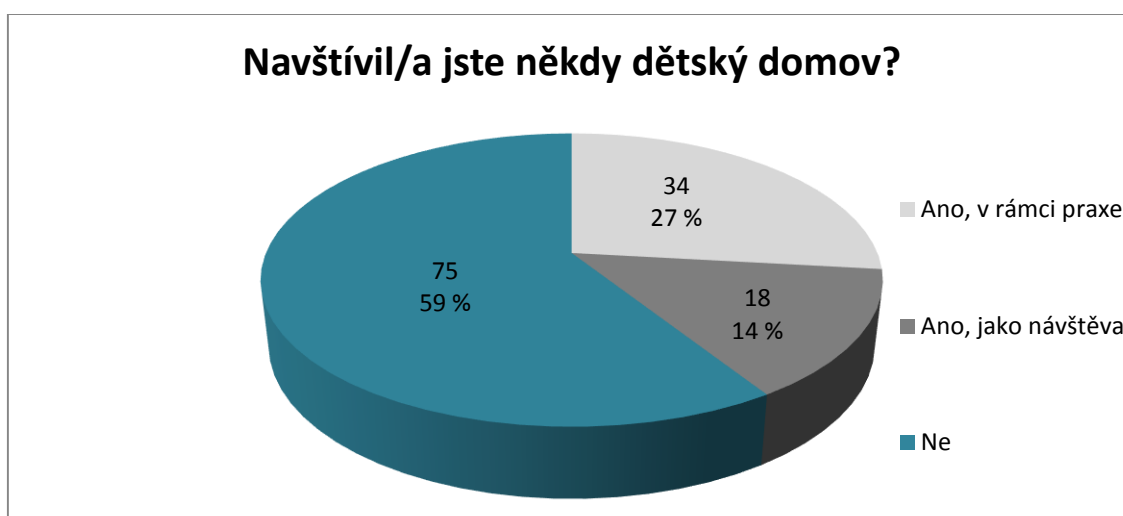
Nadpoloviční většina (71; 56 %) zná osobně nějakou osobu, která žila v dětském domově. Zbýlých 56 (44 %) nezná osobně žádnou osobu z dětského domova.

Graf 24 – Osobní kontakt s osobou vyrůstající v DD

Otázka číslo 26 - Navštívil/a jste někdy dětský domov?

Nadpoloviční většina 75 (59 %) respondentů dětský domov nikdy nenavštívilo. Dětský domov navštívilo 34 (27 %) respondentů v rámci praxe a zbylých 18 (14 %) bylo v dětském domově jako návštěva.

Graf 25 - Návštěva dětského domova

Otázka číslo 27 - Pokud jste dětský domov navštívil/a, jak ho hodnotíte (např. personál, režim dne, vybavení DD - nábytek, hračky)?

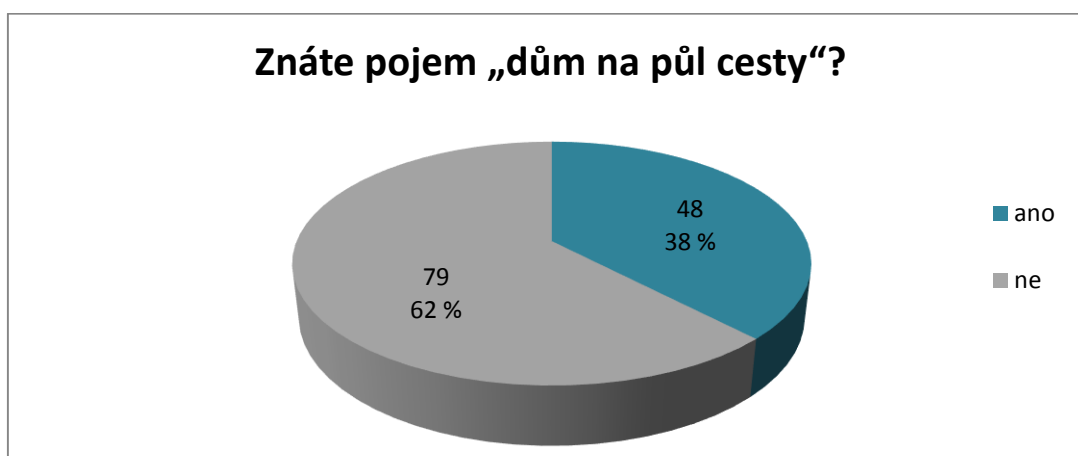
Na otázku jak respondenti hodnotí dětský domov, pokud ho navštívili, odpovědělo 43 (83 %) respondentů kladně nejvíce respondenti chválili přístup personálu k dětem a rodinné zázemí např.: „příjemný personál, režim dne individuálně přizpůsoben dětem“, „dům a prostředí bylo velmi hezké, velmi milý přístup personálu“, „příjemné prostředí a personál, přístup jako v běžné domácnosti, vybavení vcelku dostatečné, pěkné rodinné prostředí“, „profesionální přístup personálu, děti poslušné, organizované, hezké vybavení“, „přátelský personál, dobře nastolený režim, rodinné vztahy, příbuzní spolu ve skupině“, „rodinné skupinky, sourozenci spolu, společné vaření, rozdělení úkolů, zájmové kroužky ve volném čase, vybavení dostačující“, „vybavení, hračky starší, ale dělají radost, personál - osoby s dobrým srdcem, ale také kuráží a profesionálním odstupem“, „překvapení z přísnosti DD, pozitivní rodinný režim, celý domov byl jedna velká rodina“. Respondenti (7, 13 %), kteří dětský domov navštívili, ho hodnotí neutrálně např.: „personál byl někdy na děti příliš hrubý, režim dne pěkný (canisterapie, aktivizace dětí), vybavení pěkné“, „personál příjemný, zastaralé vybavení, režim dne nefungoval“, „personál dobrý, režim dne dobrý, nedostatek hraček pro děti, starší vybavení“, „hraček mají dost, finančně na tom nejsou špatně, potřebují spíš blízkou osobu“, „myslím, že si nemají na co stěžovat, mají drahé telefony, notebooky, tablety, jezdí na dovolenou k moři“ a 2 (4 %) respondenti navštívený dětský domov hodnotí negativně např.: „domov děti nevedl k samostatnosti“, „mají všechno na co si vzpomenou, hračky jim vděčné nebyly, jen si jezdili po horách“.

Graf 26 - Hodnocení dětského domova

Otázka číslo 28 - Znáte pojem „dům na půl cesty“?

Nadpoloviční většina (79; 62 %) respondentů nezná pojem „dům na půl cesty“ a zbylých 48 (38 %) respondentů pojem zná a definují ho např. takto: „Je to dům, který pomáhá dětem z DD se začleněním do společnosti po opuštění DD, poskytuje ubytování a zázemí, samozřejmě dítě musí platit nějaký nájem a dodržovat pravidla.“, „Program pro již dospělé jedince, kteří vyrůstali v DD, poskytuje těmto jedincům bydlení a finanční podporu, rok po opuštění domova - v tomto čase mají možnost sehnat si práci, své bydlení adaptovat se na nové podmínky.“, „Je to zařízení kam může přijít dítě, které odešlo z DD, kvůli vysokému věku, zde dítěti pomohou najít si vlastní bydlení či práci, pokud se tak nestalo ještě za doby, kdy bylo v DD.“, „Je to chráněné bydlení pro děti z DD, kteří už museli odejít, zde se učí jak vycházet s financemi starat se o domácnost, vyřizování věcí na úřadech, najít si práci.“, „Je to zařízení, které mohou využít klienti, jež opustili dětský domov, v tomto domě se mohou doučit činnosti, ve kterých si nejsou jistí.“, „Dům připravený pro děti, které odcházejí z DD, nemají kam jít, zde mají zázemí pro start do života.“, „Pro děti, po opuštění DD, mezistupeň mezi DD a samostatným bydlením.“, „Pomáhá dětem, které odešly z DD, začlenit se do společnosti.“, „Umožňuje dětem, když odchází z DD pomoc, aby nebyly rovnou "vhozeny" do běžného života, příprava na život.“, „Zařízení ve kterém se dětem z DD pomáhá s učením základních věcí, potřebných mimo dětský domov, např. vyřizování věcí na úřadech, zařizování domu, bytu.“, „Je určen pro děti z DD, jedná se o bydlení, které mají určeno na přechodnou dobu a pomůže se jim zařadit do běžného života.“, „Zde jsou děti z DD, pod dohledem sociálního pracovníka, můžou se zeptat na cokoli a nadále se učí fungovat.“

Graf 27 - Dům na půl cesty

7 SHRNUÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI – DISKUZE

Dotazníkového šetření se zúčastnilo z celkového počtu 127 respondentů 123 žen a 4 muži. Nízký počet mužů je důsledkem toho, že na Ústavu zdravotnických věd studuje mnohonásobně větší počet žen než mužů. Do dotazníkového šetření se nejvíce zapojili studenti 2. ročníků. A nejvíce respondentů bylo z oboru všeobecná sestra.

Na vedlejší výzkumnou otázku jakou mají studenti pomáhajících profesí představu o důvodech k umístění dítěte do dětského domova, odpověděli respondenti shodně, že nejčastější důvod k umístění dětí do dětských domovů je zanedbávání péče a neschopnost postarat se o dítě. Dále uvedli, že nejčastěji umístění dítěte do dětského domova předchází svěřením do péče jiné osoby než rodiče, tato možnost se v praxi opravdu volí jako první, pokud je to v souladu s tím, aby byly naplněny potřeby dítěte.

Další vedlejší otázka byla cílena na to, jakou mají studenti pomáhajících profesí představu o fungování dětského domova, o jeho režimu a řádu. Studenti se domnívají, že může být dítě z dětského domova v kontaktu se svou rodinou. Dítě v dětském domově samozřejmě může být v kontaktu se svým biologickým rodičem, avšak musí být splněny podmínky, které určuje vždy dětský domov. Některé děti občas dokonce jezdí na víkendy ke svým rodičům. Co mi připadá trochu zvláštní, že některé děti jezdí ke svým rodičům, ale rodiče si je nevezmou „natrvalo“ a děti se vrací opět do domova, je to samozřejmě pouze můj názor. Studenti si myslí, že jsou děti v DD s rodiči v kontaktu nejčastěji telefonickou formou a to jednou za měsíc. Co se týče podmínek, které by měl rodič splňovat, pokud chce dítě v DD navštívit, se studenti shodli na tom, že by rodič neměl být pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek a měl by mít o dítě zájem. Když jsem do dotazníku dávala otázku, ve které jsem se respondentů ptala, jaké podmínky by měl rodič splňovat, pokud chce dítě v dětském domově navštívit, tak mě nenapadla odpověď, že rodič musí mít především o dítě zájem a přitom to byla jedna z nejčastějších odpovědí. Očekávala jsem odpovědi jako nebyť pod vlivem alkoholu a drog a čistý trestní rejstřík, což se v odpovědích vyskytovalo mezi nejčastějšími odpověďmi. Na otázku od kolika let dostávají děti v dětském domově kapesné, odpověděla nadpoloviční většina studentů, že děti v dětském domově dostávají kapesné od 15 do 18 let. Pravdou však je, že kapesné v dětském domově dostávají již děti ve věku od 0 do 6 let. Jako výši kapesného za měsíc zvolili 300 Kč pro děti od 15 do 18 let věku. Myslím, že v odpovědích studentů se projevila „situace“ z domova, že kapesné určovali podle toho, jakou výši

kapesného měli oni, ale opět je to pouze moje domněnka. Co mě u otázky týkající se výše kapesného na měsíc pro děti ve věku od 15 do 18 let velmi šokovalo, že 18 respondentů odpovědělo 60 Kč zdá se mi to jako velmi nízká částka a tato částka je určena pro děti od 0 do 6 let. Respondenti se domnívají, že výši kapesného může nejvíce ovlivnit chování v zařízení a ve škole, s čím souhlasím. Na otázku zda mohou děti od 15 let samy opustit dětský domov bez doprovodu dospělé osoby, měli studenti někdy rozporuplné názory. Studenti by rozhodně nepustili šestnáctiletého chlapce s kázeňskými problémy na koncert s dvacetiletým kamarádem. Studenti by spíše pustili patnáctiletou dívku s kamarádkou do kina. Studenti by spíše pustili samotného sedmnáctiletého chlapce jako fanouška na fotbalový zápas. Studenti se shodli na tom, že by dvě šestnáctileté dívky spíše nepustili na nákupy do 40 km vzdáleného města. Absolutně se ztotožňuji s odpověďmi respondentů, které se týkaly pouštění dětí nad 15 let z dětského domova bez doprovodu dospělé osoby. Respondenti by jako maximální počet dětí v rodinné skupině zvolili 5 dětí. Já bych jako maximální počet dětí v rodinné skupině volila maximálně 4 děti. Nadpoloviční většina respondentů se domnívá, že příprava stravy v dětském domově probíhá v centrální kuchyni a vaří kuchařka. Příprava stravy v dětských domovech probíhá tak, jak si to samotné domovy nastaví. Když jsem byla v dětském domově na praxi, tak obědy vařila kuchařka a menší děti jedly ve společné jídelně a větší děti v jídelně rodinné skupiny a večere se jedly vždy v jídelnách rodinných skupin, a co se týče příprav večere, základ buďto připravila kuchařka a děti s vychovatelem večeri dovařili, anebo si celou večeri skupina uvařila sama. Dále se studenti domnívají, že si děti v rodinných bytech uklízejí samy (dle věku). Na otázku jak v dětském domově probíhá příprava na vyučování, zvolilo nejvíce studentů možnost, že se děti učí s vychovatelem. Tady je samozřejmě velmi důležité to, kolik má dítě let, starší děti se učí samy a s mladšími se učí vychovatel. Co se týče povinností v dětském domově, studenti řadí mezi hlavní povinnosti domácí práce (utírání prachu, vysávání, umývání nádobí, práce na zahradě, atd.). Opět si myslím, že většina studentů vycházela z toho, jaké povinnosti měli/mají doma oni. Co se týče rozdělení rodinných skupin, studenti se shodli na tom, že jsou rozděleny podle rodinných vazeb. Další věc, která mě překvapila, že si 8 respondentů myslí, že jsou děti v DD do rodinných skupin rozděleny dle pohlaví. Většina respondentů si myslí, že mají děti z dětských domovů stejné možnosti ve vzdělání jako děti z rodin. A domnívají se, že děti z dětských domovů nejčastěji dosahují středně odborného vzdělání s výučním listem. S nejvyšším dosaženým

vzděláním dětí z DD se plně ztotožňují se studenty. Respondenti myslí, že jsou děti v dětských domovech nejčastěji připravovány na „běžný“ život.

Další vedlejší otázka byla směřována na to, jakou mají studenti pomáhajících profesí představu o nejčastějších problémech dětí po odchodu z dětského domova. Studenti zvolili jako nejčastější problém dětí po odchodu z dětského domova nezaměstnanost. Většina dotazovaných nezná žádné projekty pro děti odcházející z dětského domova. Myslím si, že nezaměstnanost a hledání nového bydlení jsou dva klíčové a nejčastější problémy dětí odcházejících z DD.

Cílem poslední vedlejší výzkumné otázky bylo zjistit, zda studenti pomáhajících profesí někdy praktikovali v dětském domově, popřípadě zda někdy dětský domov navštívili, nebo znají osobně osobu, která v dětském domově vyrůstala. Nadpoloviční většina respondentů zná osobně nějakou osobu, která žila v dětském domově. Byla jsem překvapená, že většina respondentů zná osobně nějakou osobu, která vyrůstala v DD. A větší část respondentů dětský domov nikdy nenavštívila. Avšak dotazovaní, co dětský domov navštívili, ho hodnotí kladně, nejvíce respondenti chválili přístup personálu k dětem a rodinné zázemí. Já jsem navštívila pouze jeden dětský domov (ve Strážnici) v rámci praxe a hodnotím ho také velmi kladně, konkrétně rodinné prostředí a společné večere, to že děti byly vychovávány stejně jako děti z „běžných“ rodin.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit jaký je pohled studentů pomáhajících profesí na život dětí v dětském domově. V teoretické části jsem se v první kapitole zabývala charakteristikou ústavní péče, jejím vývojem ve světě a v českých zemích a také ústavní péčí v současnosti v České republice. Dále jsem stručně popisovala náhradní rodinnou péči, která by měla předcházet umístění dětí do ústavní péče. Ve druhé kapitole jsem se zabývala fungováním dětského domova, jeho personálním obsazením a náplní práce sociálního pracovníka a vychovatele v dětském domově. Dále jsem popisovala výchovu a základní výchovné styly (autoritativní, liberální a demokratický). Třetí kapitola se zabývala dítětem v dětském domově, jeho osobnostním vývojem, vlivem prostředí na vývoj dítěte a také základními psychickými potřebami dítěte. Dále byly v práci zmíněny charakteristiky dětí umístěných v dětském domově, jejich osobnostní vývoj, práva a povinnosti. Čtvrtá kapitola se zaměřovala na odchod dítěte z dětského domova, klíčovými problémy dětí odcházejících z dětského domova a také projekty, které pomáhají těmto dětem.

Praktická část vycházela z teoretických východisek. Problematiku jsem zkoumala pomocí kvantitativního výzkumu, formou dotazníkového šetření. Dotazník byl tvořen osmadvaceti otázkami. Snažila jsem se získat co nejpřesnější informace od oslovených respondentů, kterými byly studenti Ústavu zdravotnických věd Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Data byla přepisována do elektronické podoby a vyhodnocována pomocí programu Microsoft Office Excel.

Na začátku jsem si stanovila hlavní cíl a to, zjistit pohled studentů pomáhajících profesí na život dětí v dětském domově. Myslím, že se mi pomocí dotazníkového šetření podařilo dosáhnout daného cíle. Většina studentů se shodla na tom, že děti v dětských domovech potřebují především emocionální podporu a také přítomnost jiného člověka, který by jim byl oporou, protože co se týče materiálního zabezpečení, mají děti v dětských domovech „všechno“, ale chybí jim rodiče a podpora blízkých. Když děti odejdou z dětského domova, tak se většinou nemají na koho obrátit a mají podporu pouze pracovníků z dětského domova, proto pro ně bývá velmi těžké začít „vlastní“ život. Jsou velmi ovlivněni tím, jak je vychovávali rodiče, než se dostaly do dětského domova a to má také velmi velký vliv na jejich samostatný život a na to jak budou vychovávat své vlastní děti. Myslím si, že by bylo velmi prospěšné, aby se snížil počet dětí v rodinných skupinách, protože by byl čas věnovat se dětem dostatečně. Dále si myslím,

že pro prohloubení informací o problematice dětských domovů je nejefektivnějším způsobem praktikování v dětském domově. Zde studenti poznají „na vlastní kůži“ jak funguje konkrétní dětský domov, jaký je jeho režim dne, personál a zejména děti, které v domově vyrůstají. Myslím, že všechno se odvíjí od toho, jaký je personál a jak přistupuje k dětem, protože děti v dětském domově mají ve většině případů nadstandardní materiální vybavení, ale chybí jim zejména blízká osoba, která by jim poskytovala určitou oporu. A proto je důležité, aby v dětských domovech pracovali pouze lidé, kteří k práci budou přistupovat profesionálně, ale budou zároveň vytvářet pohodu a rodinné prostředí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- CLARK, Richard, 1989. *The encyclopedia of child abuse*. In: MATOUŠEK, Oldřich et al., 2005. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.
- ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ, 2007. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-273-7.
- GAVORA, Peter, 2008. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského. ISBN 978-80-223-2391-8.
- HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- KAUFMANNOVÁ-HUBEROVÁ, Gertrud, 1998. *Děti potřebují rituály*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-203-3.
- KOLUCHOVÁ, Jarmila, 1988. *Diagnostika a reparabilita psychické deprivace*. In: MATĚJČEK, Zdeněk et al., 1999. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.
- KRAUSOVÁ, Lucie a Věra NOVOTNÁ, 2006. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI. ISBN 80-7357-214-1.
- LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK, 1974. *Psychická deprivace v dětství*. 3. dopl. Praha: Avicenum.
- MATĚJČEK, Zdeněk et al., 1999. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 1986. *Rodiče a děti*. In: SYCHROVÁ, Adriana (ed.), 2014. *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-756-8.
- MATOUŠEK, Oldřich et al., 2005. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.
- NOŽÍŘOVÁ, Jana, 2012. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha. ISBN 978-80-8613191-7.
- ŘEZNÍČEK, Ivo, 2000. *Metody sociální práce*. Praha: SLON. ISBN 80-85850-00-1.
- SYCHROVÁ, Adriana (ed.) et al., 2014. *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-756-8.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

UNICEF, 2010. *At home or in a home?: Formal care and adoption of children in Eastern Europe and Central Asia*. Geneva: UNICEF.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.

VOJTOVÁ, Věra, 2006. Podmínky edukace dětí s poruchami emocí nebo chování. In: PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80 – 7315 – 120 – 0.

LEGISLATIVA

ČESKO, 1991. Zákon č. 104/1991 Sb., ze dne 8. Dubna 1991 o sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 22. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz>

ČESKO, 2002. Zákon č. 109/2002 Sb., ze dne 29. března 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 48. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/legislativa/2002_109.pdf

ČESKO, 2006. Zákon č. 438/2006 Sb., ze dne 13. září 2006, kterým se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 142. [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz>

INTERNETOVÉ ZDROJE

CANTWELL, Nigel, 2005. *Children without parental care: Qualitative Alternatives*. Early Childhood Matters [online]. (105): 6 [cit. 2015-11-25]. ISSN 1387-9553. Dostupné z: http://www.bernardvanleer.org/Children_without_parental_care_Qualitative_alternatives

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2015. Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. In: *Český statistický úřad* [online]. Praha [cit. 2016-01-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20555525/2300421565.pdf/144bea1f-44d0-463d-82cc-1d8ba0390a56?version=1.0>

DEJME DĚTEM ŠANCI. 2013. O projektu „Najdi si mě...“, 2013. In: *Dejme dětem šanci* [online]. Praha [cit. 2016-01-01]. Dostupné z: <http://www.dejmedetemsanci.cz/4/projekty/44/najdi-si-me.html>

DEJME DĚTEM ŠANCI. 2013. O projektu „Pomoz mi do života...“, 2013. In: *Dejme dětem šanci* [online]. Praha [cit. 2016-01-24]. Dostupné z:

<http://www.dejmedetemsanci.cz/4/projekty/58/pomoz-mi-do-zivota.html>

NADACE TEREZY MAXOVÉ, 2015. Naše poslání. In: *Nadace Terezy Maxové* [online]. Praha [cit. 2016-01-01]. Dostupné z: <http://www.nadaceterzymaxove.cz/o-nadaci/nase-poslani>

NADAČNÍ FOND KLAUSOVÝCH, 2016. Řidičské průkazy. In: *Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových* [online]. Praha [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: <http://nadacnifondklausovych.cz/Ridickske-prukazy-1>

NEW JOB NEW LIFE, 2016. O projektu New Job New Life. In: *New Job New Life* [online]. Praha [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: <http://www.newjobnewlife.cz/o-projektu.html>

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ POD KŘÍDLY, 2015. Naše projekty. In: *Občanské sdružení Pod křídly* [online]. Valašské Meziříčí [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: www.podkridly.cz/projekty

PRACOVNÍCI ODDĚLENÍ INSTITUCIONÁLNÍ VÝCHOVY MŠMT, 2014. *Návrat z útěku. Učitelské noviny* [online]. 2014, 13(9): 26 [cit. 2015-11-27]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=7824>

STRÁSKÁ, Helena, 2006. *Kdo vychovává v dětských domovech. Učitelské noviny* [online]. [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=2933&PHPSESSID=59c4d074ef42d499dcba75429e2719e2>.

VYSKOČIL, Filip, 2014. *Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek [cit. 2016-01-24]. Dostupné z:

http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Projekty/Pravni_uprava_NRP_v_CR_2014.pdf

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DD Dětský domov.

NRP Náhradní rodinná péče.

OS Občanské sdružení.

atd. A tak dále.

např. Například.

č. Číslo.

cit. Citace.

s. Strana.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 4 – Nejčastější důvod k umístování dětí do DD	51
Graf 5 - Forma náhradní rodinné péče, která předchází umístění dítěte do DD.....	52
Graf 6 - Kontakt dětí z DD s rodiči	53
Graf 7 - Forma kontaktu dětí z DD s rodiči.....	53
Graf 8 – Pravidelnost kontaktu s rodinou	54
Graf 9 - Podmínky pro setkání rodiče s dítětem z DD.....	55
Graf 10 - Kapesné dle věku dítěte	56
Graf 11 - Výše kapesného pro děti ve věku od 15 do 18 let.....	56
Graf 12 – Situace ovlivňující výši kapesného	57
Graf 13 - Opuštění DD bez doprovodu dospělé osoby, a).....	58
Graf 14 - Opuštění DD bez doprovodu dospělé osoby, b).....	58
Graf 15 - Opuštění DD bez doprovodu dospělé osoby, c).....	59
Graf 16 - Opuštění DD bez doprovodu dospělé osoby, d).....	59
Graf 17 - Maximální počet dětí v rodinné skupině.....	60
Graf 18 - Příprava stravy v DD.....	60
Graf 19 - Příprava na vyučování.....	61
Graf 20 – Úklid v bytech rodinných skupin	61
Graf 22 - Rozdělení rodinných skupin.....	63
Graf 23 - Možnosti vzdělání dětí z DD.....	63
Graf 24 - Nejvyšší dosažené vzdělání dětí z DD	64
Graf 25 - Příprava na budoucí život.....	65
Graf 26 - Nejčastější problémy po odchodu z DD.....	66
Graf 27 - Projekty pro děti odcházející z DD	66
Graf 28 – Osobní kontakt s osobou vyrůstající v DD.....	67
Graf 29 - Návštěva dětského domova.....	67
Graf 30 - Hodnocení dětského domova	68
Graf 31 - Dům na půl cesty.....	69

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Statistika dětí a mládeže v ústavní péči k roku 2014 – dle území.....	18
Tabulka 2 – Základní údaje o výzkumném vzorku.....	48
Tabulka 3 – Pohlaví respondentů.....	50
Tabulka 4 – Studijní obor	50
Tabulka 5 – Ročník studia	51
Tabulka 15 – Opuštění DD bez doprovodu dospělé osoby	57
Tabulka 20 – Povinnosti dětí v DD	62

SEZNAM PŘÍLOH

P I   Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážené respondentky, vážení respondenti,

jsem studentkou 3. ročníku, oboru Zdravotně sociální pracovník Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku, který slouží jako podklad pro moji bakalářskou práci na téma „Pohled studentů pomáhajících profesí na život dětí v dětském domově“. Dotazník je zcela anonymní. Označte křížkem vždy jednu odpověď, pokud není uvedeno jinak.

Předem děkuji za spolupráci.

Kateřina Herůdková

---

1. Uveďte pohlaví: žena muž

2. Jaký obor na Fakultě humanitních studií Univerzity Tomáš Bati studujete?
 Zdravotně sociální pracovník Porodní asistentka Všeobecná sestra

3. Uveďte ročník studia: 1. 2. 3.

4. Jaký je v současné době podle Vás nejčastější důvod umístování dětí do dětského domova? (Seřadte od 1 (nejčastější důvod) do 7 (nejméně častý důvod) podle významnosti, kterou dané možnosti přikládáte, např. 1. Úmrtí jednoho nebo obou rodičů, 2. Neschopnost postarat se o dítě, 3. Ekonomické podmínky, 4. ... atd.)
 Zanedbávání péče (fyzické, výchovné, emoční, zdravotní)
 Nevyhovující bytové podmínky rodiny
 Úmrtí jednoho nebo obou rodičů
 Výkon trestu jednoho nebo obou rodičů
 Ekonomické důvody
 Neschopnost postarat se o dítě
 Nezájem postarat se o dítě

5. Která forma náhradní rodinné péče nejčastěji předchází umístění dítěte do dětského domova? (Seřadte od 1 (nejčastější) do 5 (méně časté), podle významnosti, kterou dané možnosti přikládáte.)
 Pěstounská péče
 Pěstounská péče na přechodnou dobu
 Svěření do péče jiné osoby než rodiče (prarodič, teta,..)
 Adopce
 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

6. Domníváte se, že děti z dětských domovů mohou být v kontaktu se svou rodinou?

- a) Ano
- b) Ne

Pokud jste u předchozí otázky odpověděli „ne“, vynechejte otázky číslo 7., 8., 9. a pokračujte na otázku číslo 10.

7. Jakou formou dle Vás, kontakt rodičů s dětmi z DD nejčastěji probíhá?

- a) Osobně
- b) Písemně (dopis)
- c) Telefonicky
- d) Přes internet (Skype, sociální sítě)

8. Jak často jsou dle Vás děti z DD v osobním kontaktu se svou rodinou?

- a) 1 týdně
- b) 1 za měsíc
- c) 1 za 6 měsíců
- d) 1 za rok

9. Co musí podle Vás rodinný příslušník splňovat, aby se mohl s dítětem osobně setkat? (uveďte alespoň 1 podmínku)

.....

10. Od kolika let podle Vás dostávají děti v DD kapesné?

- a) 0 – 6 let
- b) 7 – 14 let
- c) 15 – 18 let

11. Jakou výši kapesného za měsíc, dostávají dle Vás děti v DD ve věku od 15 do 18 let?

- a) 60 Kč
- b) 180 Kč
- c) 300 Kč
- d) 450 Kč

12. Co podle Vás může výši kapesného nejvíce ovlivnit? (Seřadte od 1 (nejdůležitější) do 5 (nejméně důležité), podle významnosti, kterou dané možnosti přikládáte.)

- prospěch ve škole
- chování v zařízení i ve škole
- osobní aktivita a přístup k práci v dětském domově
- chování mezi vrstevníky a mladšími dětmi
- neničení majetku a osobních věcí

13. Mohou dle Vás děti od 15 let samy opustit dětský domov bez doprovodu dospělé osoby?

a) 16letý chlapec s kázeňskými problémy chce jít s 20letým kamarádem na koncert

Rozhodně ano   Spíše ano   Spíše ne   Rozhodně ne

b) 15letá dívka chce jít s kamarádkou do kina

Rozhodně ano   Spíše ano   Spíše ne   Rozhodně ne

c) 17letý chlapec chce jít sám na fotbalový zápas jako fanoušek

Rozhodně ano   Spíše ano   Spíše ne   Rozhodně ne

d) Dvě 16leté dívky chtějí jet samy nakupovat do 40 km vzdáleného města

Rozhodně ano   Spíše ano   Spíše ne   Rozhodně ne

14. Pro zkvalitnění individuálního přístupu k dětem by dle Vás měl být pro rodinnou skupinu v dětském domově stanoven maximální počet dětí:

a) 4 děti

b) 5 dětí

c) 6 dětí

d) 7 dětí

e) 8 dětí

15. Jakou máte představu o způsobu přípravy stravy v DD? (Můžete zvolit více odpovědí.) Příprava probíhá v:

a) Rodinné skupině (dětí si vaří samy, s kmenovým pracovníkem)

b) Centrální kuchyni (vaří kuchařka)

c) Celozávodní jídelně - obědy jsou dováženy

d) Jiná odpověď.....

16. Jak v domově probíhá příprava dětí na vyučování? (Můžete zvolit více odpovědí.)

a) Děti se učí samy a následně probíhá kontrola úkolů.

b) Děti se učí s vychovatelem.

c) Děti se učí se starším „sourozencem“.

d) Jiná odpověď.....

17. Jak si myslíte, že v dětském domově probíhá úklid (v bytech rodinných skupin)?

a) Děti uklízí samy (dle věku).

b) Mají uklízečku

c) Jiná odpověď.....

18. Jaké povinnosti v rámci režimu mají dle Vás děti v DD? (uveďte alespoň 3)

.....
.....

19. Podle čeho jsou dle Vás rodinné skupiny rozděleny?

- a) Dle věku
- b) Dle pohlaví
- c) Dle rodinných vazeb
- d) Jiné.....

20. Domníváte se, že mají děti z dětských domovů stejné možnosti ve vzdělávání jako děti z rodin?

- a) Ano
- b) Ne (*uved'te prosím konkrétní důvod*).....

21. Jakého vzdělání podle Vás nejčastěji dosahují děti po opuštění dětských domovů?

- a) Základní vzdělání
- b) Střední odborné vzdělání s výučním listem
- c) Střední odborné vzdělání s maturitou
- d) Vyšší odborné vzdělání
- e) Vysokoškolské vzdělání

22. V jakých oblastech života probíhá dle Vás nejčastěji příprava dětí z DD na budoucí život ve společnosti? (Seřad'te od 1 (nejdůležitější) do 5 (nejméně důležité), podle významnosti, kterou dané možnosti přikládáte.)

- Hospodaření s penězi
- Příprava na zaměstnání (škola)
- Příprava na „běžný“ život (praní, uklízení, vaření,...)
- Partnerské vztahy
- Volný čas (kroužky, kamarádi)

23. Jaké jsou podle Vás nejčastější problémy dětí po odchodu z DD? (Seřad'te od 1 (nejdůležitější) do 6 (nejméně důležité), podle významnosti, kterou dané možnosti přikládáte.)

- Nedostatek financí
- Neschopnost sehnat si práci, nezaměstnanost
- Problémy se závislostí na alkoholu, drogách,...
- Nespokojenost se sociálními podmínkami
- Nespokojenost ve vztazích
- Neschopnost vyřídit si své záležitosti na úřadech, v obchodě,...

24. Znáte nějaké projekty pro děti odcházející z dětského domova?

- a) Ano (*uved'te konkrétní příklad*).....
- b) Ne

25. Znáte nějakou osobu, která žila v dětském domově?

- a) Ano
- b) Ne

26. Navštívil/a jste někdy dětský domov?

- a) Ano, v rámci praxe
- b) Ano, jako návštěva
- c) Ne

27. Pokud jste dětský domov navštívil/a, jak ho hodnotíte (např. personál, režim dne, vybavení DD - nábytek, hračky)?

.....

.....

.....

28. Znáte pojem „dům na půl cesty“?

- a) Ano (*prosím zkuste vysvětlit tento pojem*).....
- b) Ne